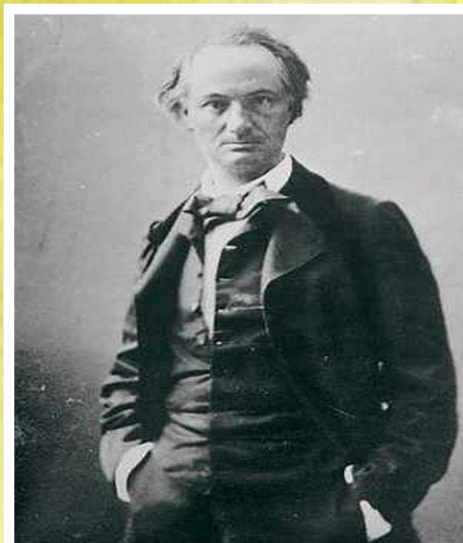
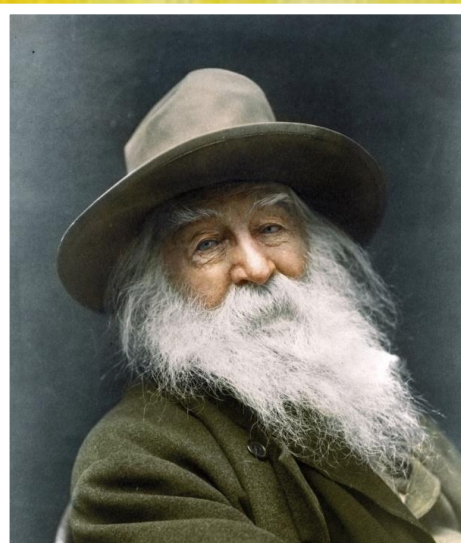
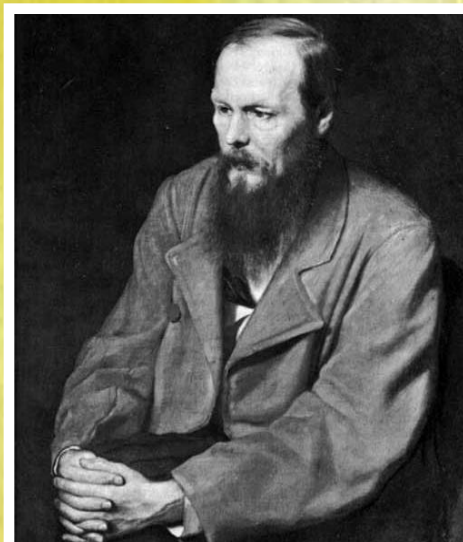
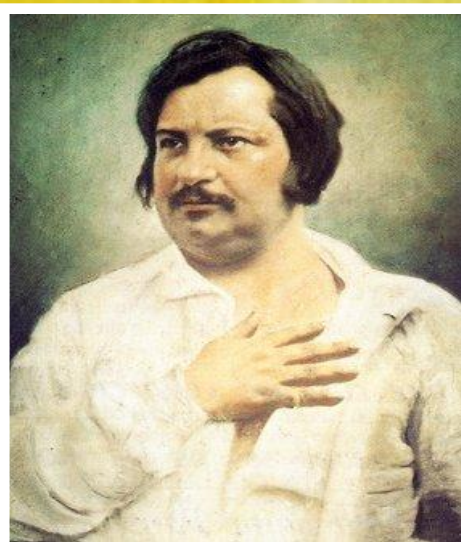

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

Державний навчальний заклад «Іркліївський професійний аграрний ліцей»

**Робочий зошит-довідник з світової
літератури для учнів І курсу**

Іркліїв 2014

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ**

**Державний навчальний заклад «Іркліївський професійний
аграрний ліцей»**

**Робочий зошит-довідник з
світової літератури для учнів І
курсу**

Підготувала: Тіщенко Ольга Іванівна

Викладач світової літератури

спеціаліст вищої категорії

2014 р

Зміст

Опис досвіду роботи викладача світової літератури	6
1. Роль учителя у навчально-виховному процесі	7
1.1. Вступ.....	7
1.2. Технологія досвіду.....	8
1.3. Висновки	12
РОБОЧИЙ ЗОШИТ-ДОВІДНИК ІЗ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ 10 КЛАС.....	13
Вступ. Література ХІХ ст.	15
ФРАНЦУЗЬКИЙ РЕАЛІЗМ	19
Фредерік Стендаль (1783-1842).....	20
Завдання і запитання	23
Оноре де Бальзак (1799-1850).....	25
Повість «Гобсек».....	26
Запитання і завдання	28
З ЛІТЕРАТУРИ РОСІЙСЬКОГО РЕАЛІЗМУ	33
Федір Михайлович Достоевський (1799-1850).....	34
Роман «Злочин і кара».	35
Завдання і запитання	37
Лев Миколайович Толстой (1828-1910).....	41
Завдання і запитання	44
ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСЬКІ ЗРУШЕННЯ В ЛІТЕРАТУРІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ.....	46
Вольт Вітмен (1819-1892)	47
Завдання і запитання	51
Шарль Бодлер (1821-1867).....	53
Запитання і завдання	56

Поль Верле (1844-1896)	58
Завдання і запитання	61
Артюр Рембо (1854—1891).....	63
Запитання і завдання	66
Поточна перевірна робота. Творчість Стендаля. Роман «Червоне і чорне»	67
Поточна перевірна робота. Творчість Л. Толстого. Роман «Анна Кареніна»	69
Поточна перевірна робота. Творчість П. Верлена, А. Рембо	72
Список використаної літератури.....	74
Презентація досвіду роботи викладача світової літератури	75
Ігрові та творчі завдання з світової літератури	85
Упізнай твір за його уривком!.....	85
Конкурс розумники та розумниці	89
Гра «Літературний дев'ятий вал»	91
Презентація: «Оноре де Бальзак»	95
Презентація: «Михайло Булгаков».....	109
Презентація: «Гійом Аполлінер»	119

*Викладач ДНЗ «Іркліівський професійний
аграрний ліцей»*

*Піщенко Ольга Іванівна
(викладач вищої категорії)*

ДНЗ «Іркліївський професійний аграрний ліцей»

Опис досвіду роботи викладача світової літератури
ДНЗ «Іркліївський професійний аграрний ліцей»
Тіщенко Ольги Іванівни
кваліфікаційна категорія
«спеціаліст вищої категорії»

Тема досвіду:
«Активізація розумової діяльності учнів на уроках світової літератури»

Іркліїв 2014р.

1. Роль учителя у навчально-виховному процесі

1.1. Вступ.

Життя - це вічна наука. Сьогодні воно змінюється стрімко, часом непередбачувано. У період реформування освіти роль учителя в навчально - виховному процесі має бути переосмислена кожним, і кожен має зрозуміти, усвідомити свою роль у житті нашої держави і в житті своїх учнів, систематизувати все надбане, відкрити в щоденній кропіткій праці, здійснити крок на шляху опанування таких педагогічних технологій, які б допомагали зробити процес навчання цікавим, різноманітним, ефективним, демократичним.

Національною доктриною розвитку освіти в Україні утверджено стратегію прискореного випереджаючого інноваційного розвитку освіти і науки, забезпечення самоствердження і самореалізації особистості.

Освіта сьогодення спрямована на умови демократії, ринку, новітніх наукових інформаційних технологій. На уроках учитель має не просто дати суму знань, а сформувати життєву компетентність як самоздатність особистості до оптимальних дій, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здобутих завдяки навчанню.

Орієнтація на такі особливості сучасного навчально-виховного процесу зумовлює вибір учителем інтерактивних технологій навчання, в основі яких підготовка молодої людини до громадянської активності, активізація навчальних можливостей учня, а не переказування абстрактної, «готової» інформації, відірваної від їх життя й суспільного досвіду. Такі уроки надають учням основні пізнавальні та громадянські вміння, а також навички й зразки поведінки. З огляду на це, метою освітнього процесу стає неокреслення кола необхідних знань, умінь і навичок, а розвиток особистісних можливостей учня. Навчання – це завжди діяльність, але поняття «діяльнісна основа» має ще одну суттєву ознаку: учні вчаться самостійно здобувати і застосовувати знання.

Звичайно, немає й не може бути універсальних схем, придатних для всіх випадків організації навчання. Використання таких форм навчання – не самоціль. Це лише засіб для досягнення тієї атмосфери на уроці, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню, доброзичливості.

1.2. Технологія досвіду.

«Вчительське серце... Ти б'єшся в усіх куточках нашого лицею, надихаючи на розумне, добре, вічне. Живи ж у віках, Велике Учительське Серце!» - так написала у своєму творі моя учениця. Для мене це були не просто слова, а доказ того, що мене визнали не тільки як педагога, а й як наставника і друга.

Перебираю в пам'яті уроки. Бувало, звичайно, по-різному. Після одних виходила окрилена і щаслива, після інших – пригнічена й сумна. Але завжди намагалася шукати вихід, причому разом з учнями. Тільки тоді можна досягти чогось у роботі, коли уроки перетворюються у співпрацю учителя і його вихованців, коли на уроках немає байдужих та інертних.

Ідеал сучасного навчання – особистість із гнучким розумом, з добрими навичками і творчими здібностями. В основу методики моєї роботи як вчителя зарубіжної літератури покладена «Я-Концепція» - тобто розвиток і виховання учня, здатного пристосовуватися до умов соціуму – зі швидкою реакцією на все нове, повноцінного, інтелектуально розвиненого, з комунікативними здібностями громадянина. Тому вважаю, що такі форми роботи, як:

- дослідницька діяльність;
- вільна імпровізація;
- пізнавальні ігри;
- словесне малювання;
- життєві ситуації;
- захист композицій,

сприяють загальному розвитку учнів, допомагають відійти від стандарту, «підштовхнути» учня до власного, неповторного, індивідуального, особливого погляду на життя.

Немає і не може бути злих, лінивих, неорганізованих дітей. Злість спричинюємо ми несправедливими вчинками, лінь з'являється там, де не пробуджений процес до навчання, неорганізованість – там, де вчитель не знайшов оптимальні форми й методи роботи. Тому одним з головних своїх завдань вважаю створення умов для того, щоб учні стали співучасниками

найпривабливішого з процесів – пізнання. Істина очевидна: або ти співпрацюєш з дитиною і ви обоє – творці, або ти борешся з учнем. Керуюся народною філософією сенсуалізму (світ пізнається через відчуття і почуття), адже художня література – це світ емоцій. Основний підхід до викладання літератури полягає у реалізації принципу: через емоції – до зацікавлення, з зацікавленням -до осмислення й засвоєння, через засвоєння - до переконань. Кожен урок організую так, щоб знайти час і найефективніші методи , форми та види роботи для реалізації запланованого. Мені здається, що традиційна структура уроку, де вчитель розповідає – учень слухає зовсім не підходить для пізнавальної діяльності. Бо такий стереотип тільки виробляє пасивність учнів, «присипляє» їх. Потрібні активні типи уроків, на яких розгортається полеміка, висловлюють свої думки опоненти, є скептики і оптимісти, але немає байдужих і тих, хто приховує власні сумніви. Будити думку і почуття учнів, спонукати трудитися їх душі – головне на моїх уроках. Наприклад, вивчається тема «Е.Хемінгуей. Життя і творчість». У вступному слові розповідаю учням про талант, його рідкісність, про те, як довго йде визнання до письменника. Життя справжньої людини завжди складне, сповнене випробувань, боротьби з негативним у собі. Трапляються і хвилини розчарування, бажання кинути почате, зневіра у своїх силах. Але якщо у людини сильна воля, якщо вона – духовно багата і цілеспрямована особистість, то всі труднощі будуть подолані.

Це початок виступу. Він, звісно, може бути й іншим. Однак завжди слово повинно хвилювати учнів, порушувати гострі, цікаві проблеми, розкривати вікно в невідоме. Такі уроки проводити непросто. Але викладач – організатор навчального процесу, а не лектор. Я – за «відкритий фінал» уроку, де проблема не розв'язується до кінця. Нехай діти самі думають, зіставляють, аналізують, роблять висновки. Іноді уроки вивчення біографії письменника проводжу у формі спогадів про нього. Умови для виявлення інтересів, нахилів, пріоритетів учня створює особистісно орієнтоване навчання. Заради цього добираються запитання і завдання, які актуалізують досвід учня, оптимально поєднують колективність, парно - групову та індивідуальну роботу учнів, і зорієнтовують інтерактивні технології на мету та структуру навчально – виховного процесу.

Плануючи урок, дбаю про актуалізацію суб'єктного досвіду учня, його залучення до цілевизначення та планування, рефлексії та самооцінки, можливість вибору завдань та інші самостійні рішення щодо здобуття та застосування знань. Важливою є рефлексія відчуттів (що я відчував під час розв'язання проблеми?) та їх словесне вираження. Для проведення її пропонуються запитання:

1. Яка моя найбільша справа за день ?
2. У чому я змінився за цей час ?
3. Який мій найбільший успіх ?
4. Чому і як я його досяг?
5. Яких найбільших труднощів я зазнав?
6. Як я їх подолав?

Письмові твори – багатий матеріал для вивчення характеру, мрій і прагнень учнів: саме в них учні розкривають душу, аналізують свої вчинки, шукають підтвердження власним думкам. Я вважаю, що письмовий твір – це наслідок роботи учня над певним літературним матеріалом. Своїм вихованцям пропоную теми, які вимагають глибокого знання текстів творів, літературного процесу в цілому і вміння узагальнювати вивчене, висловлювати свої погляди.

Сучасний зміст освіти характеризується багато компонентністю. Учні мають оволодіти не лише знаннями, а й навчитися набуті знання використовувати в нетрадиційних ситуаціях, тобто оволодівати способами практичної діяльності, творчим досвідом. Для розв'язання проблеми підвищення результативності навчання необхідно оновлювати педагогічні технології, упроваджувати в пізнавальний процес такі, які б стимулювали розкриття внутрішніх резервів кожного учня, сприяли розвитку комунікативних умінь. Такий тип навчання базується на діалозі моделюванні ситуації, вільному обміні думками.

Реалізація його можлива за умов технічного й технологічного забезпечення навчального процесу та високого професіоналізму, що сприятиме розвитку творчих здібностей учнів їхньої пізнавальної самостійності, умінню працювати з інформацією, критично оцінювати її, генерувати ідеї,

застосовувати набуті знання та вміння для розв'язання життєвих проблем. Як показало моє дослідження, великі можливості мають робочі зошити у здійсненні комунікативно – діяльнісної змістової лінії. Вони визнані інноваційними засобами, які забезпечують якість учнівських знань, сприяють формуванню вмінь, розвитку учнів з урахуванням їхньої пізнавальної самостійності, інтересу, пізнавальної активності та працездатності.

Завдання на моделювання, конструювання сприяли засвоєнню програмового матеріалу, формуванню комунікативності у процесі самоконтролю, коли треба було пояснити свій вибір, свою позицію. Значна кількість завдань робочих зошитів з світової літератури сприяли удосконаленню мовленнєвої культури учнів. На кінець навчального року, працюючи з робочими зошитами, учні підвищили рівень умінь пізнавати, розуміти, застосовувати, аналізувати, синтезувати, коригувати, зіставляти, узагальнювати матеріал.

Я переконана, що використання робочих зошитів впливає на зростання рівнів знань, пізнавальної активності у процесі спілкування, підвищення інтересу до навчання.

Одним із засобів активізації пізнавальної діяльності учнів, який я застосовую є доповіді і реферати. Працюючи над завданнями, діти переконуються у своїх творчих можливостях. Окрім того, їх виступи вносять живий струмінь в урок, урізноманітнюють його. Їм під силу самостійно опрацювати історію написання творів, схарактеризувати образи – персонажі, висвітлити якісь періоди з життя письменника. Уроки літератури повинні бути найрізноманітнішими. У добре підготовленій групі можна провести диспут, урок – спектакль, урок – гру, урок – конспект.

1.3. Висновки

Звичайно, немає і не може бути універсальних схем, придатних для всіх випадків організації навчання. Структура уроку, тобто послідовність його частин та елементів, залежить передусім від мети та змісту уроку й не може будуватися стихійно. Використання інноваційних технологій – не самоціль. Це лише засіб для досягнення тієї атмосфери, яка найкраще сприяє співпраці, порозумінню, надає можливості дійсно реалізувати особистісно орієнтоване навчання.

Ясно, вона потребує значної кількості часу для підготовки як учня, так і вчителя. Але результат від таких уроків стає стимулом для подальшої вчительської роботи. Змінюється на краще ставлення учнів до вчителя, виникають особливі стосунки між дітьми та педагогами. А це, погодьтесь, має важливе значення для всієї вчительської роботи.

Кожен урок – це екзамен для вчителя. Витримати його зможе той, хто йде в ногу з часом, постійно збагачує себе, шукає нове, вміє захоплювати учнів своєю любов'ю до літератури.

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ІРКЛІВСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ АГРАРНИЙ ЛІЦЕЙ»

РОБОЧИЙ ЗОШИТ-ДОВІДНИК ІЗ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

10 КЛАС

Розробила викладач світової літератури Тіщенко Ольга Іванівна

Іркліів 2013р.

Державний навчальний заклад
«Іркліївський професійний аграрний ліцей»

Робочий зошит-довідник для учнів 10 класу складено на основі програм для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. В ньому подані найважливіші відомості про письменників та їхню літературну діяльність. Робочий зошит-довідник містить завдання, які спрямовані на ефективне засвоєння учнями навчального матеріалу. Запропоновані зразки завдань заохочують учнів до роздумів, зацікавлення, дискусій.

Призначений зошит-довідник для викладачів та учнів загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів.

Автор: Тіщенко Ольга Іванівна – викладач світової літератури;

Рецензент: Данильченко В.М. – викладач суспільних дисциплін.

Розглянуто і схвалено методичною комісією суспільно-гуманітарних дисциплін
ДНЗ «Іркліївський професійний аграрний ліцей»
Протокол № 8 від 18 квітня 2013 року.

Вступ. Література XIX ст.

XIX століття – час бурхливих подій, стрімкого розвитку промисловості. Віри в науково-технічний прогрес і занепаду релігійних вірувань. Провідні цивілізації Нового і Старого світу продовжують розвиватися під впливом таких могутніх стимулів, як Велика французька й американська революція. Головне гасло доби – свобода, Індивіди й стани, народи і держави палають жагою до волі.

XIX століття – це доба індустріальної революції в Європі й США та швидкого формування урбаністичної (міської) цивілізації. Виник філософський напрямок – ПОЗИТИВІЗМ, найвідомішими представниками якого були О.Конт, ДЖ.Ст. Мілль, Г. Спенсер.

Література XIX ст. була тісно пов'язана зі своєю добою. Відгуком на духовні потреби суспільства стало формування з середини XIX ст.. нового великого художнього літературного стилю, який отримав назву «Реалізм».

Письменники – реалісти писали про великі та маленькі міста, діяльність міністерств, видавництв, бюрократичних установ, подружнє життя, провінційну рутину, тобто про те, що становило повсякденне існування суспільства і людей. Класиками реалістичної літератури є Стендаль, О. де Бальзак, Ч. Діккенс, О.Пушкін, М. Гоголь, О. Флобер, Г. де Мопассан, А. Доде, У.М. Теккерей та багато інших. Один із найважливіших принципів реалістичного мистецтва – показ літературного персонажу в тісному зв'язку з оточенням, яке формує характер людини.

Подальшим розвитком реалістичних принципів став літературний стиль «натуралізм» який набув розповсюдження в Європі і Америці протягом 1870-1900-х р.р. Головним його теоретиком і практиком став французький письменник Є.Золя. Як і реалісти, натуралісти прагнули повного й вірогідного зображення суспільства, природи і людини на основі об'єктивності. Але різниця між стилями полягала в тому, що натуралісти надто прямолінійно здійснювали це на практиці.

Реалістичне и натуралістичне розуміння мистецтва значно збагатило красне письменство і спричинило подальший розквіт соціально – психологічної

прози. Воно також сприяло оновленню драматургії протягом третьої третини XIX. Тоді, як поезія перебувала переважно під впливом романтичної естетики.

Українська література не була поза межами світового літературного процесу. Ще у 1861-1862 роках А. Свидницький написав перший український соціальний роман «Люборацькі». А починаючи з 1870 років реалізм в українській літературі вже представлений такими іменами, як І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний та ін.. І.Я.Франко відкрив новий етап не тільки творчого втілення, а й теоретичного осмислення художніх ідей реалізму та натуралізму.

Запитання і завдання

1. Знайти правильну відповідь:

- Реалізм – це літературний напрям, який закінчує своє формування:

- а) у XIX ст.; в) у XX ст.;
б) у XVIII ст.; г) у XVII ст..

- Вищим ступенем реалізму є:

- а) античний реалізм; в) прикрашеної дійсності;
б) світу екзотичних країн; г) об'єктивної діяльності.

- Реалісти показували характери героїв:

- а) однопланово, зображуючи тільки негативні та позитивні риси;
б) у розвитку;
в) у різноманітності конкретно-історичних та побутових відносин;
г) статичними.

2. Дайте визначення:

Дарвінізм –

Фемінізм –

Позитивізм –

Лібералізм –

Урбаністична цивілізація –

Натуралізм –

---

3. Знайти відповідність між характерними рисами критичного реалізму та романтизму.

- а) історизм;
- в) підкреслення умовності і фантастики;
- б) широта висвітлення проблем;
- г) викривальний пафос.

ФРАНЦУЗЬКИЙ РЕАЛІЗМ

Фредерік Стендаль (1783-1842)

Стендаль (справжнє ім'я Анрі Марі Бейль) – класик французької літератури XIX ст., який у своїй творчості започаткував реалістичний психологізм і увиразнив героїчний дух, вивільнений до бою Великої французької революції та наполеонівських війн. Власне письменницьке кредо Стендаль визначив так: «Застосувати прийоми математики до людського серця й покласти у підґрунтя творчого методу та мови почуттів. У цьому – все мистецтво».

Характерні особливості художнього світу Стендаля:

- Психологізм, тобто аналіз внутрішнього життя героїв, їхніх пристрастей та почуттів, взаємин і вчинків;
- Увага до проблеми індивідуалістичного самоутвердження особистості;
- Герой – юний бунтівник, який вирізняється непересічною вдачею і «жагою сильних почуттів», прагне досягти романтичного ідеалу і протистоїть меркантильному оточенню;
- Героїня – жінка сильних почуттів, яка тяжіє до героїчного, вона самовіддана в коханні, здатна жити пристрастями, обстоювати свої почуття, нехтувати правилами та приписами суспільної думки;
- Всебічна розробка теми кохання;
- Широке використання символіки.

Скарбничка дрібниць

Улюбленою дитячою розвагою письменника була гра в Революцію. «Я зшив собі маленький триколовий прапор, - згадував він, - і в дні перемог республіканців ходив з ним на самоті нежилими кімнатами нашого великого будинку».

Стендаль мріяв, щоб його поховали в Італії. А на могилі написали: «Тут спочиває Арріго Бейль, міланець: він жив, писав, кохав».

Голос письменника: із висловлювань Стендаля

«Роман – це дзеркало, з яким прямуєш великою дорогою. Воно відображає то лазур небосхилу, то брудні калюжі й вибоїни. Йде людина, тягнучи на собі це дзеркало. А ви цю людину звинувачуєте в аморальності. Звинувачуйте краще велику дорогу з її калюжами, а ще краще – дорожнього наглядача, який допускає, аби на дорозі стояли калюжі й накопичувався бруд».

«Не кохати, коли небо дало душу, створену для кохання, означає позбавляти себе та іншу людину великого щастя. Це скидається на апельсинове дерево, яке відмовилося від цвітіння через страх перед гріхом».

Думки про письменника

«Я знаю «Червоне і чорне», яке видається мені злостиво написаним та незрозумілим там, де йдеться про характери та наміри. Мені добре відомо, що люди з добрим смаком не поділяють моєї думки».

Г. Флобер

«Стендаль зіткнувся з тією колосальною людською енергією, яку вивільнили Французька революція і наполеонівські війни. Він, нащадок раціоналістичної вільнодумності XVIIIст., не йняв віри, що енергію цю повністю поглинуло буржуазне збагачення і, що пророковане просвітниками царювання розуму та справедливості насправді виявилось олігархією чистогану».

Д. Затонський

Горизонт сподівань.

З чим асоціюються у вашій свідомості червоний та чорний кольори? Чи можна їх вважати антитезою? Доведіть свою думку.

Завдання і запитання

1. Яким постає у романі французьке суспільство?

---

2. Чому Жульєн постійно вступає у конфлікти з оточенням?

---

3. Визначте найважливіші символічні образи роману та розкрийте їхнє значення?

---

4. Яка переоцінка цінностей відбулася у свідомості героя твору під час перебування у в'язниці?

Подискутуємо?

1. Чи можна вважати Сореля лицеміром?

---

2. Чому Сореля спіткав життєвий крах? На кому лежить відповідальність за згублене життя героя?

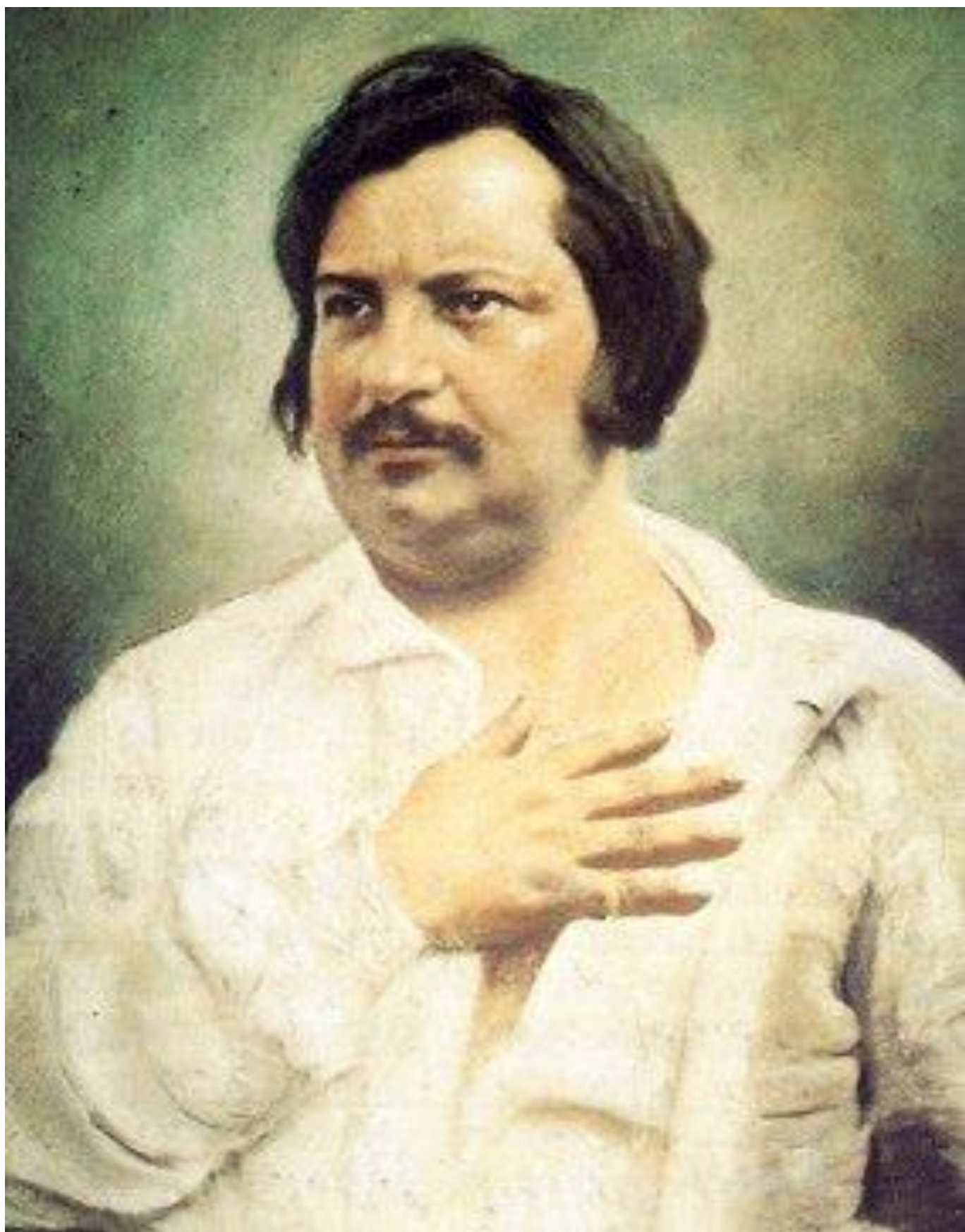
3. Уявіть, що стандалівський герой з'явився у сучасному світі. Якою була б його доля?

Оноре де Бальзак (1799-1850)

Оноре де Бальзак

Повість «Гобсек».

Хто він великий майстер?

Народився Бальзак у місті Турі 20 травня 1799 року. У 7 років Оноре почав навчатися у Вандомському училищі. Коли родина переїхала до Парижа, продовжив навчання в приватних школах, відвідував лекції в Сорбоні.

Заглиблення в «прозу» життя посилювалось ускладненням власних матеріальних обставин. Оноре отримав професію адвоката, але вона його не приваблювала. Він мріяв про письменницьку діяльність. Родина на сімейній раді встановила синові іспитовий термін 2 роки та фінансували його письменство. Бальзак спробував виконати умови угоди, написавши віршовану драму «Кромвель». Спроба не вдалася, та Оноре продовжував писати, працюючи по 16 годин на добу.

Першим кроком на шляху до «Людської комедії» стало звернення Бальзака до жанру роману. Кожному твору із «Людської комедії» автор визначив особливе місце. Усі романи, повісті, оповідання поділяються на три великі групи: «Етюди про звичаї», «Філософські етюди» та «Аналітичні етюди». Кожна з цих груп виконує свою функцію в розкритті задуму автора. «Етюди про звичаї» - справжня енциклопедія французького суспільства. Тут зосереджені численні спостереження над побутом і соціальною поведінкою. «Етюди про звичаї» мають свій власний план: кожний підрозділ відповідає певній фазі розвитку людини.

У «Філософських етюдах» письменник робить філософські узагальнення, в яких найяскравіше розкривається той соціальний механізм суспільства, заради якого Бальзак і розпочав свою велетенську працю. «Аналітичні етюди» відтворюють життя людини у поєднанні окремого і загального.

Оноре де Бальзак закінчив 96 творів із 120 запланованих.

Мистецтво Бальзака має тісний і безпосередній зв'язок із досягненнями природничих та соціальних наук. Це зумовлює його прискіпливий інтерес до середовища, де відбувається дія творів і яке формує характер дійових осіб. Ще

одна важлива ознака письменницького методу Бальзака – створення типів шляхом «об'єднання характерів» у одному.

Бальзак двічі був в Україні. Україна вразила його своїми полями і родючою землею. Разом з Ганською письменник відвідав Київ і так описував його красу і велич: «Ось я побачив цей Північний Рим, це татарське місто з церквами, з багатствами Лаври і Святої Софії українських степів».

Повість О. де Бальзака «Гобсек» є ключовою для розуміння центральної теми усієї творчості письменника, як гроші, їхня роль у суспільному житті та їхня влада над людиною. Головний герой твору лихвар Гобсек висловлює чимало цікавих спостережень з цього приводу.

Гобсек підкоряє своє життя служінню золоту, запроваджує цілу систему самовиховання і стає одним із справжніх володарів Парижа. Вплив матеріальних чинників на поведінку людини переконливо доводить доля Анастазі де Ресто, яка живе лише задля власної насолоди. Гобсек – видатна постать, знає і бачить світ. У нього романтична біографія. Його вік і стать неможливо визначити. «Це людина – автомат», яку щоранку накручували.

Розкриваючи драматичний процес деградації Гобсека під тиском власної пристрасті до золота, Бальзак зумів порушити одну з вічних проблем, з якими стикається людство. У своїй повісті великий французький письменник доводить, що культ матеріального і байдужість до моральних проблем нівечать душі людей.

Є в повісті й позитивні герої: оповідач Дервіль та його дружина Фанні Мальво, яких вирізняють порядність і чесність.

Скнарність Гобсека має всі ознаки так званої «бальзаківської пристрасті» головна з яких – маніакальність.

«Гобсек» - один із найкращих взірців використання побутової деталі як засобу проникнення у внутрішній світ героїв.

Запитання і завдання

- Суть чиеї філософії розкривають подані цитати?
-
-
-

- «Тільки одне досить надійне – це золото. У золоті зосереджені всі сили людства».

- «Золото – ось духовна сутність усього теперішнього суспільства».

- «Що таке життя? Машина, яку приводять у рух гроші».

- «Я володію світом..., а світ не має наді мною ані найменшої влади».

- «У мене погляд, як у Господа Бога, я зазираю в душі».

- «Я читаю у серцях. Від мене ніщо не сховається».

- «У мене принципи змінюються згідно з обставинами».

- «Я досить багатий, щоб купувати людську совість, щоб управляти міністрами».

- Літературний диктант:

- До якої літератури належить творчість Оноре де Бальзака?
-

- Яку освіту отримав Бальзак?
-

- _____ Який твір ознаменував народження справжнього Оноре де Бальзака _
-

- _____ Як пов'язана доля Бальзака з Бердичевим?
-

- _____ Який роман Бальзака став приводом для листування з Евеліною Ганською?
-
-

- _____ Випиши номери висловлювання, які відповідатимуть змісту повісті:
а) чи розповідає це Дервіль про Гобсека?
-

1. Мене вражало його знання філософії.
2. Його жовтувата блідість нагадувала золото.
3. Гобсек не вмів користуватися пістолетом і не володів шпагою.
4. Увечері, закривши усі двері. Він сідав і писав вірші.
5. Це була людина – автомат, яку щодня заводили.
6. Щосуботи він запрошував багато гостей.
7. Він ненавидів своїх спадкоємців.

- б) чи сказав це Гобсек?
-

1. «Я з'явлюсь як відплата, як докір совісті».
2. «Таких, як я, у Парижі не більше десяти».
3. «Я витрачаю свої гроші на ресторани і гарних жінок».
4. «Мені подобається брудними черевиками бруднити килими у будинках багатих людей».
5. «Найменше задоволення для мене – побачити сонячне проміння і пройти босим по траві».

- Складіть архітектоніку «Людської комедії»:

Етюди

Етюди

Етюди про

- Тестові завдання:

- Чому твір Бальзака має назву «Гобсек»?

-
- _____ Марно
славство задовільнити можна лише
-

- _____ Найкра
щим учителем для людини Гобсек вважав
-

- _____ Володі
ючи величезними багатствами, Гобсек продовжував жити
-

- _____ Перед
смертю Гобсека покликав до себе
-

- _____ «Жертв
и» прозвали Гобсека
-

- Закінчіть визначення:

Архітектоніка – це

Епопея – це

- _____ Дайте
відповідь на запитання: «Чи можна назвати особистість Гобсека
трагічною?»
-
-

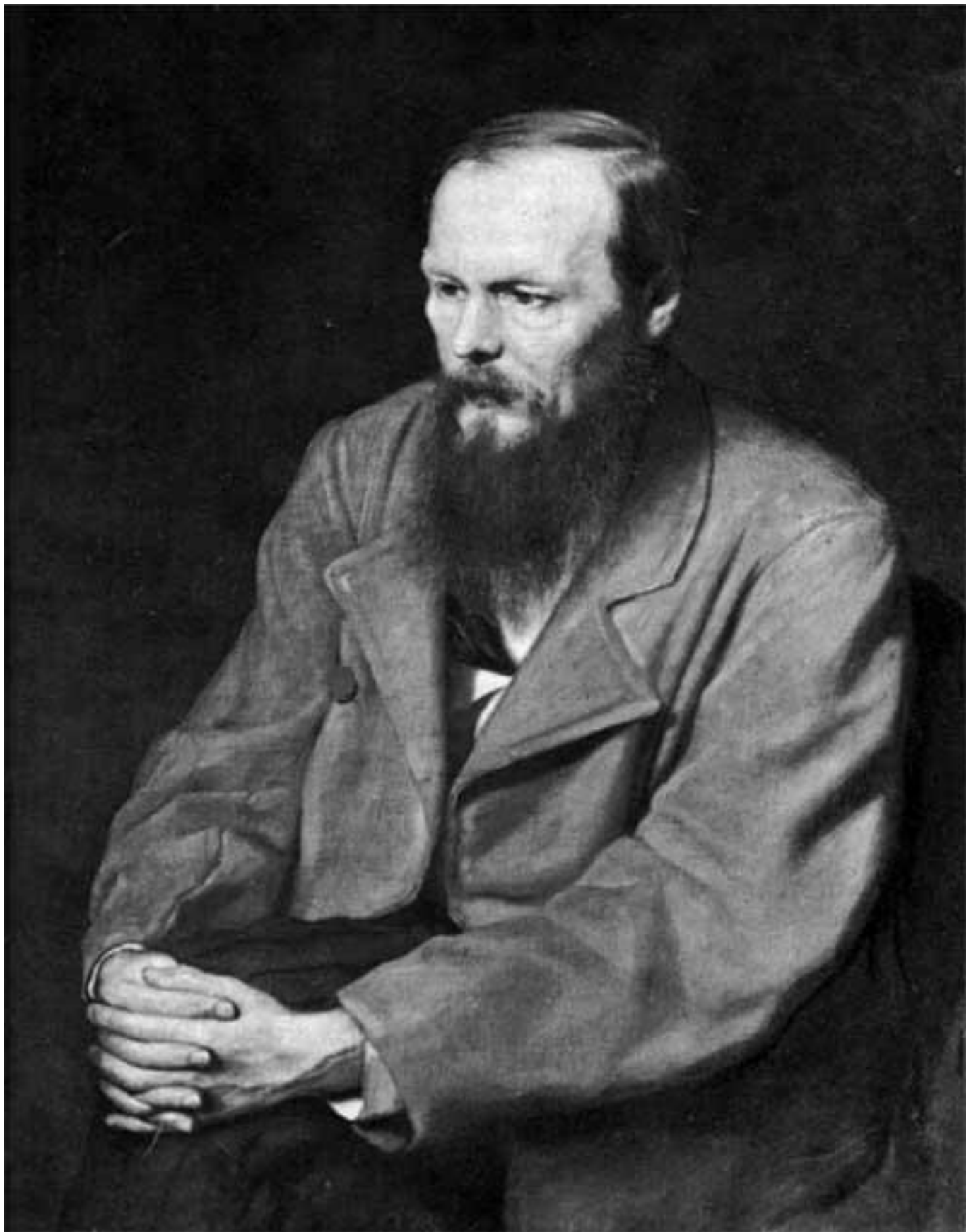

---

*З ЛІТЕРАТУРИ
РОСІЙСЬКОГО РЕАЛІЗМУ*

Федір Михайлович Достоевський (1799-1850)

Федір Михайлович Достоевський.

Роман «Злочин і кара».

Народився Федір Михайлович Достоевський 30 жовтня 1821 року у Москві в родині лікаря. Йому була властива безмежна любов до життя. Навчався разом з братом в Головному інженерному училищі в Санкт-Петербурзі. Майбутня професія була для Федора тягарем, адже всі думки і мрії були пов'язані з літературою.

Літературний успіх прийшов з виходом його роману «Бідні люди».

Наприкінці 1840-х настає вимушена перерва в літературній кар'єрі молодого письменника, що була спричинена його участю в революційному гуртку М. Буташевича-Петрашевського із захопленням соціалістичними ідеями Ш. Фур'є.

Разом з іншими петрашевцями Достоевського було заарештовано й засуджено до розстрілу. Та смертна кара була замінена 4-річними каторжними роботами в Омській фортеці.

Потім служив у піхотному полку в Семіпалатінську. 1857р. знову стає офіцером, йому повертають дворянство, а також право писати і друкуватись. Світ побачив Достоевського – одного з найоригінальніших романістів ХІХ ст..

Найбільш відомими творами є романи: «Злочин і кара» (1866), «Гравець» 1866, «Ідіот» (1868-1869), «Біси» (1871), «Підліток» (1875), «Брати Карамазови» (1879-1880). У кожному з них розкривалися різні грані Достоевського – мислителя і знавця людських душ.

Сюжетом роману «Злочин і кара» є історія вбивства старої лихварки та її сестри Родіоном Раскольниковим, студентом, який через фінансові труднощі змушений кинути університет. Безпосередні причини злочину полягають у прагненні юнака поліпшити матеріальне становище родини: зробити щасливою матір, яка проживає в провінції, врятувати сестру від сексуальних домагань поміщика, добути гроші, щоб закінчити курс університету. У майбутньому він сподівається «все життя бути чесним».

Живучи в нетрях Петербурга, на самому соціальному дні, Раскольников додумується до ідеї, що всі люди поділяються на дві категорії, на геніїв,

спроможних сказати світові «нове слово» і «рабів», які придатні лише для того, щоб народжувати нащадків. Раскольников стверджує наявність двох моралей. Одна – для сильних, обраних, і їм усе дозволено заради доступу і зокрема, принесення в жертву слабких. Інша – для служників, чиє призначення – бути «матеріалом» для експериментів видатних історичних постатей.

Ця теорія закладає підвалини злочину Раскольникова. Взірцем для нього стає Наполеон, який символізує людське свавілля, всюдозволеність, зухвале порушення всіх норм і правил заради влади.

Протягом усього роману Раскольников стверджує, що сутність злочину полягає в тому, щоб переступити через сумління, моральність.

Мотив «переступання» визначає вчинки майже всіх інших героїв роману: Мармеладов, віддавшись алкоголізму, переступає через своїх родичів; Соня, яка змушена торгувати собою, аби утримувати Катерину Іванівну та її дітей. Свидригайлов, для якого насолодою є розпуста.

Родіон здійснює злочин, а слідство не може довести його провини, проте на нього чекає важка кара – докори сумління і тривоги. Нестерпний душевний біль примушує його зізнатися.

Роман «Злочин і кара» - філософський за своїм конфліктом.

Основним принципом поетики роману є поліфонія (багатоголосся), де авторський голос не домінує, а звучить поряд з іншими голосами.

Завдання і запитання

1. Літературний диктант:

- Рік і місце народження Ф. Достоєвського?

- Де Федір отримав початкову освіту?

- Яку назву має перший твір Достоєвського?

- У якому році Достоєвському було дозволено повернутися із заслання?

- Чим займається Достоєвський, перебуваючи за кордоном?

- Перерахуйте твори Достоєвського, відомі вам.

---

2. Складіть план статті «Уроки російського романіста» (підручник ст.135-137).

---

3. Дайте визначення літературних термінів:

Поліфонія –

Поліфонічний роман –

Філософський морально – психологічний роман –

---

4. Кому із героїв роману належать вказані слова:

- «Мені треба було дізнатися тоді, чи гнида я, як усі, чи людина?»
- «Стара, це, мабуть, помилка, річ не і ній! Стара була тільки хворобою... я швидше переступити хотів... я не людину вбив, я принцип вбив! Принцип я вбив, а переступити не зміг, по цей бік залишився...».
- «Це місто напівбожевільних... Рідко де знайдеться така безліч похмурих, різких і ненормальних виливів на людину, як у Петербурзі».
- «Ми з вами одного поля ягоди. Розбіжність між нами полягає в тому, що всіх уже давно знищив межу між моральністю та гріхом».
- «...віддайтеся життю прямо, не розмірковуючи; не хвилюйтеся – прямо на берег винесе і на ноги поставить... вам тільки тепер повітря потрібне, повітря, повітря!»
- «Щастя купується стражданнями»

5. Тестові завдання:

- Як звали головного героя роману Достоевського «Злочин і кара»?
а) Микола; б) Аркадій; в) Родіон.
- В якому місті проходять події роману?

- а) Петербурзі; б) Москві; в) Томську.
- Чим займався Раськольников?
а) був лікарем; б) був студентом; в) був журналістом.
  - Яких родичів мав Раскольников?
а) матір і сестру; б) батька і матір; в) матір і брата.
  - Як звали старшу дочку Мармеладова?
а) Поліна; б) Марія; в) Софія.
  - Ким був Порфирій Петрович?
а) братом Расколькова; б) слідчим; в) лікарем.
  - Як розкривається злочин Расколькова?
а) його заарештовують на місці злочину;
б) на нього доносить Свидригайлов;
в) він сам іде до дільниці;
  - Яким був вирок суду в праві Расколькова?
а) смертна кара; б) 8 років каторги; в) 20 років тюрми.

Лев Миколайович Толстой (1828-1910)

Лев Миколайович Толстой

Лев Миколайович Толстой – класик світової романістики, моральний мислитель, «учитель життя».

Народився Толстой 1828 року. Походив із родини, яка належала до верхівки російської аристократії. Освіту почав здобувати в казанському університеті, який невдовзі залишив. Незалежному та обдарованому юнакові вже тоді більше подобалося самотужки просуватися в духовному світі. Він досконало вивчив кілька іноземних мов. Жваво відгукувався на всі інтелектуальні події і мав колосальну ерудицію. Толстой не тільки писав книги, а й будував школи, в яких сам викладав, писав підручники. Займався господарськими справами, вважав за обов'язок працювати фізично.

Літературна біографія Толстого розпочалася 1852 року, коли була надрукована його повість «Дитинство».

На початку 1860-х років Толстого переповнювали реформаторські ідеї. Коло його інтересів на той час було досить широке: він вчителює, видає педагогічний журнал, перебудовує маєток Ясна Поляна, виступає посередником між поміщиками й кріпаками.

Його завжди цікавили питання моралі, він мріяв про досягнення ідеалу духовної гармонії. Як наслідок оповідання «Два гусара», «Сімейне щастя».

Весь світ зачитується його романами «Війна і мир», «Анна Кареніна», «Воскресіння».

Духовний авторитет Толстого протягом його життя в Росії був незаперечний. Не меншим був вплив Толстого на європейську і світову культуру.

Скарбничка дрібниць

Щодо історії створення роману «Анна Кареніна» Толстой писав: «Я одного разу після роботи узяв том Пушкіна і, як завжди перечитав усе, не в змозі відірватися, і немов знову читав. Він неначе розвіяв усі мої сумніви. І там є уривок «Гості збиралися на дачу». Я мимохіть, несподівано, сам не відаючи чому і що буде, задумав особи й події, почав продовжувати, потім, звісно,

змінив, і раптом зав'язалося так чудово і круто, що вийшов роман, який я нині закінчив на чорно, роман вельми живий, палкий і завершений, котрим я дуже задоволений і котрий буде готовий, якщо Бог дасть здоров'я, за два тижні й котрий нічого спільного не має з усім тим, над чим я бився увесь рік».

Завдання і запитання

1. Літературний диктант з теми: «Життя і творчість Л.М.Толстого».

- Де і коли народився Толстой?
-

- Чому його виховувала тітка?
-

- Який вищий навчальний заклад закінчив Толстой?
-

- Як називається автобіографічна трилогія Толстого?
-

- В обороні якого українського міста приймав участь письменник?
-

- Який із романів Толстого названо іменем жінки?
-

- Які твори письменника ви знаєте?
-

2. Узагальнюємо прочитане.

1. Визначте найважливіші риси характеру Анни.
-
-

2. Поясніть причини трагедії Анни. Чи є закономірним фінал її життя. Доведіть свою думку.
-
-

---

3. Поясніть зміст епіграфа роману. Які художньо-сміслові функції він виконує?

---

4. Який шлях долає Левін у своїх ідейно-духовних шуканнях?

---

3. Подискутуємо?

1. Чи справді Вронський любив Анну?

---

2. Що саме руйнує любовні стосунки Анни та Вронського?

---

3. Чи засуджує Толстой свою героїню?

---

4. Запишіть визначення літературних понять:

Роман-епопея -

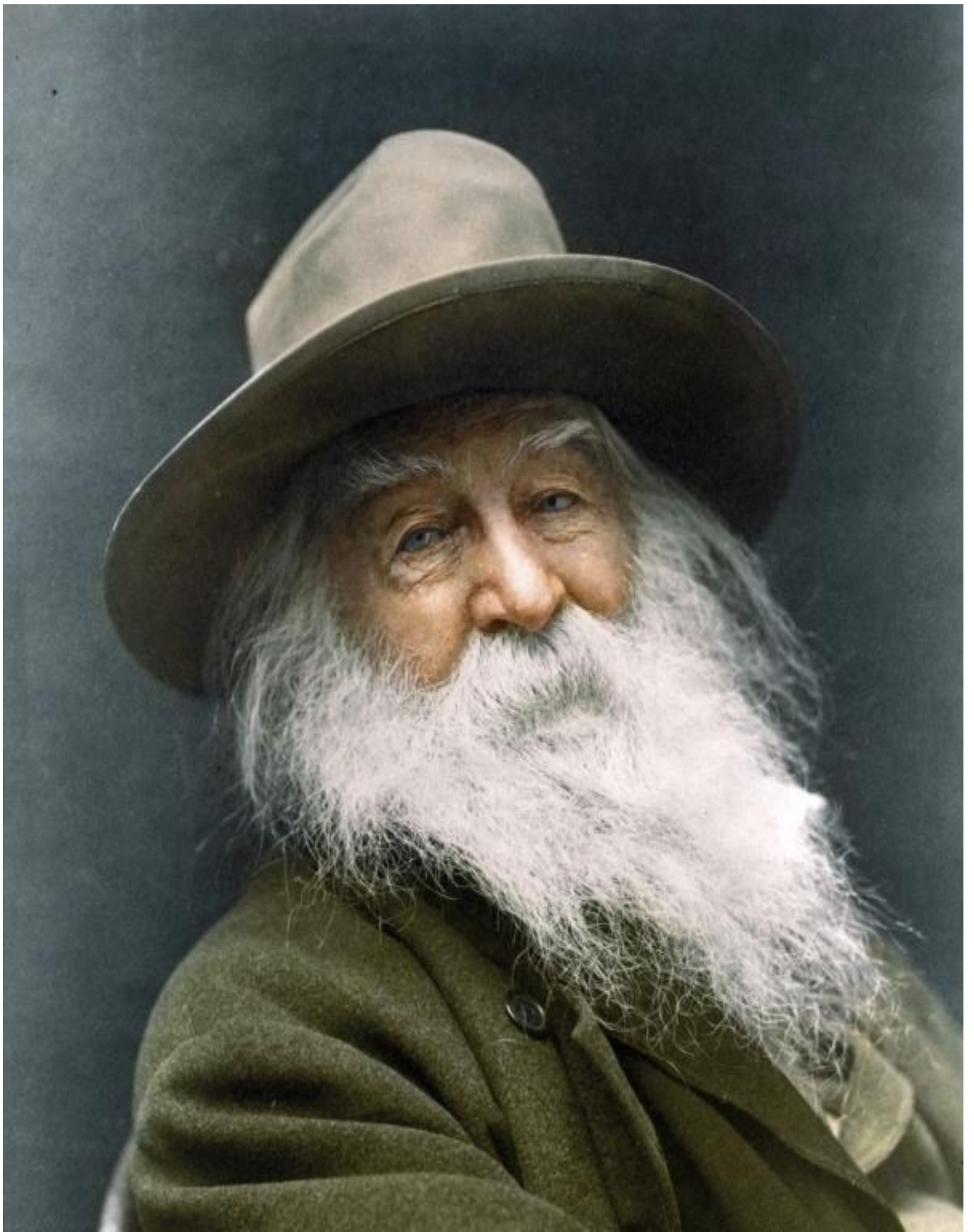
Внутрішній монолог- це

---

*ПРАДИЦІ І НОВАТОРСЬКІ
ЗРУШЕННЯ В ЛІТЕРАТУРІ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ
СТОЛІТТЯ.*

Волът Вітмен (1819-1892)

Волт Вітмен – святиня американської поезії

В.Вітман народився 31 травня 1819 року на острові Лонг-Айленд. Потім жив у Брукліні, Нью-Йорку, Чикаго. Улюбленими для нього були твори Шекспіра, Мілтона європейських романтиків. Вітман змінив чимало професій: був шкільним учителем, учнем друкаря, журналістом. Поет захоплювався музикою, театром, вирізнявся радикальними політичними поглядами. Він дивився на свою країну з великою надією, як на землю Свободи і Демократії.

Продовжуючи традиції американського і світового романтизму, він водночас здійснив стрибок в майбутнє поезії. Вірші та поеми збірки «Листя трави» вирізняються небаченим епічним розмахом, сміливим поєднанням космічних і буденних образів та глибиною філософських узагальнень. Вітмен один із перших використав «верлібр». Революція Вітмена у віршуванні – це спроба поставити мову поезії в рівень із часом, ритмом, у якому перебував світ.

Головна книга поета – поетична збірка «Листя трави» побачила світ у 1855 році. Тоді до збірки увійшло 12 віршів і поем без назв: відсутність назв у творах мала підкреслити цілісність і наскрізність задуму. У передмові поет висловив свої філософські, естетичні, політичні та літературні погляди.

Уся подальша творчість Вітмена пов'язана із переробкою і доповненням збірки. Він відгукувався на всі події суспільного життя світу. Перед смертю поет устиг внести правки до останнього прижиттєвого видання своєї великої поетичної книги (400 поезій різного обсягу). Помер Вітмен 28 березня 1892 року.

Новаторство світогляду підкреслюється новаторством форми його поезій, відсутність сюжету замінює техніка монтажу, образів, вигуків, монологів, які поет подає під впливом випадкових вражень. У поезії Вітмена відсутні рима і чітко визначений ритм, речення ллються стрімким потоком, в якому люди предмети, явища поєднуються:

Я чую бравурні співи пташок, шерех тиєниці ростучої

Балачку племінціф, тріскотіння дров, що варять мені страву,

Я чую улюблений мій звук, звук людського голосу....

Вітмен поєднує високе і низьке – це митець космічного світобачення: «Земля – цього ж мені досить. Я не хочу, щоб сузір'я стали ближче до нас», Так може промовляти лише той, кому підвладні час і простір, усі світи, той, хто вважає себе рівним Богові.

*А тут я несую свою любов одвічну ношу -
Чоловіків і жінок; де не йду - ця ноша зі мною,
Клянусь, що не зможу їх позбутись,
Бо сам я виповнююсь ними і собою виповнюю їх.*

Гордим, сильним і вільним, іде поет і голосно співає свою пісню про любов до всього, що існує Поет пророкує мудрість, яка іде від душі, і з позиції мудрості відкидає старі релігії й філософії:

*Тепер я знову перегляну філософи та релігії,
Може, вони в аудиторіях гарні,
Але ні на що не придатні під розлогими хмарами,
Поміж краєвидів і понад потоком бистрини,
Нині я збагнув таємницю творення найкращих людей.
Треба рости на вільнім повітрі, їсти й спати із землею разом.*

Шлях, яким закликає йти Поет – важке духовне випробування, і треба виховувати в собі терпіння, витривалість і моральну чистоту. То шлях боротьби із загально визнаними канонами, ось чому:

*Мій клич - до бою, до повстання полум'яного заклик,
Хто піде зі мною, хай озброїться добре,
Хто піде зі мною, матиме обмаль харчів,
Стріне злидні, ворога лютого зраду.*

Подорож В.Вітмена відкритим шляхом – це містичний контакт душі Поета і Всесвіту. Це велике відкриття нової захоплюючої радості буття, любові до людини і Природи, любові земної. Головний моральний закон поета: «Все мушу прийняти, всім повинен дорожити».

Знайти більшого індивідуаліста, ніж Вітмена, не можна. Він проголошує себе поетом юрби. У «Пісні про себе» читаємо:

Нескінченне розкриття слів, що належить епохам!

Ось моє слово сучасності....

Юрба Вітмена – це абсолютне і вище від окремої особистості. Поет вбачав свій обов'язок у тому, щоб обезсмертити кожную істоту, кожний предмет, навіть найменший, найнепотрібніший:

Я віру, що травинка не менш важлива за поденне зір,

І мурашка, і піщинка, і яйце волового очка досконалі так само...

Твори Вітмена адресовані майбутнім поколінням. Його поезія увійшла до антології американської поезії. Популяризували доробок поета в Україні В.Мисик, І.Багряний, І. Драч, В. Коротич.

Ти, Уолтер Уїтмен,

Океаном розтроганий вщерть!

Ти вже визрів, поете, спів мірним по духу й закланню...

І. Драч.

Завдання і запитання

1. Поясніть значення наведених уривків.

- О капітане! Батьку! Страшна скінчилась путь, -
Всі бурі витримав наш корабель, сміливців лаври ждуть...

- Я ступаю на шлях відкритий безжурно,
Здоровий, вільний - весь світ переді мною,
Довга тіниста путь веде мене, куди я захочу..

---

2. _____ Дайте визначення:

Верлібр - це

Асонанс - це

Алітерація - це

Шарль Бодлер (1821-1867)

Шарль Бодлер

Шарль Бодлер – французький лірик XIX ст., котрий увійшов до історії літератури передусім як автор збірки «Квіти зла», що висвітлила світовідчуття доби декадансу. Творчість Бодлера засвідчила перехід від поезії романтизму до поезії символізму та окреслила магістральний напрямок в розвитку європейської лірики кінця XIX початку XX ст.

Характерні особливості художнього світу Ш.Бодлера:

- Співвіднесення понять добра і зла з категоріями естетики; лейтмотивні образи вічності, темного провалля, пекла;
- Поглиблення урбаністичної тематики;
- Прагнення надати віршу музичного звучання. Увага до ритму та форми ліричного твору;
- Використання символів, за допомогою яких фіксуються невловимі відповідності, притамування предметного значення слова на користь непрямих смислів.

Скарбничка дрібниць

«Коли Бодлер від'їжджав до Бельгії у віці 43 років. Він скидався на діда й здавався втіленням відчаю. Чоло ще велично випинається з під густого та довгого волосся, у якому проглядає сивина, але яка ж не вимірنا туга в темних очах, який же в них затятий виклик! Воістину, це личина знедоленого, котрий узяв на себе усі гріхи сього світу».

Ж. Крепе

Голос письменника: із висловлювань Бодлера

«... в цю жорстоку книжку, - пояснював поет задум своїх «Квітів зла», - я вклав усе моє серце, усю мою ніжність, усю мою віру, всю мою ненависть... Звісно, потім я стверджуватиму протилежне, присягатимуся усіма богами, що це – книжка чистого мистецтва, блазнювання, штукарства, та я брехатиму, немов той базарний шарлатан».

«Ще в ранньому дитинстві я мав у своєму серці два протилежних відчуття: жах перед життям та захват від життя».

«Я не беруся стверджувати, ніби радість не може поєднуватися із Красою, проте Радість – це одна з найтривіальніших прикрас, а от Меланхолія – то її, сказати б, чарівна супутниця».

Запитання і завдання

1. Повільне читання. Визначте тему вірша «Альбатрос» Бодлера?

---

2. Яким постає альбатрос в очах моряків?

---

3. Розкрийте сутність зіткнення альбатроса-поета з обивательським світом?

---

4. В яких рядках зіставляються поет та альбатрос? Поясніть таке порівняння?

Аналізуємо прочитане

1. З чого складається змальована у вірші картина «вечорової гармонії»?

---

2. На яких кольорах та звуках наголошується у творі?

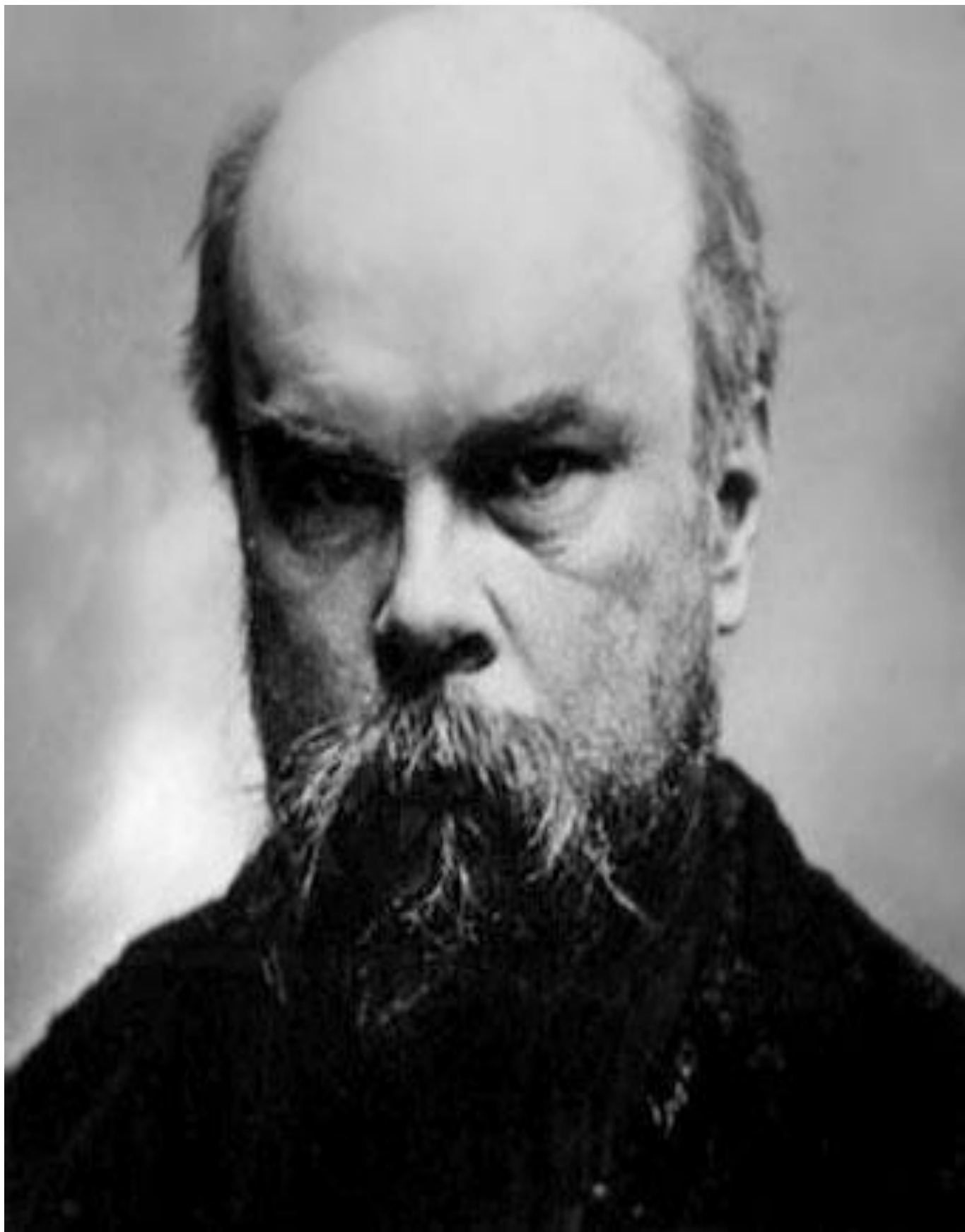
---

3. Розкрийте символічне значення зображеного у творі заходу сонця?

Поль Верле (1844-1896)

Поль Верлен

Поль Верлен – французький поет, автор прозових творів. Один з найяскравіших представників західноєвропейського символізму кінця XIX ст.. Його лірика відбивала декадентське світовідчуття й відкривала нові обрії поетичного мислення. Ім'я Поля Верлена вважається символом абсолютного ліричного голосу, який з емоційною відкритістю та безпосередністю виливався у довершену «поезію душі», що відображала найтонші миттєві переживання. За своїм звучанням ця поезія наближалася до музики.

Свою концепцію поетичної творчості Верлен виклав у вірші «Поетичне мистецтво», що набув значення програмового твору, як для самого автора, так і для всього французького символізму в цілому.

Характерні особливості художнього світу Л.Верлена:

- Зосередженість ліричного героя на плинних переживаннях, майстерне відтворення відтінків та півтонів відчуттів;
- Розуміння людини як безсилої істоти, відданої на поталу фатуму;
- Домінування настроїв суму, журби, туги, відчаю, ностальгії за неповерненим минулим.

Скарбничка дрібниць

В останні роки життя до Верлена прийшла гучна слава. 1894 року його було проголошено «королем поетів».

У заповіті, написаному 1885 року та опублікованому в книжці «нотатки вдівця», Верлен сформулював свою останню волю так: «Я нічого не лишаю злидарям, оскільки й сам злидарюю. Я вірю в Бога».

Думки про письменника

«Це варвар, дикун, дитя... Одначе дитя із музикою в душі, і часом йому вчуваються голоси, що їх до нього ніхто ніколи не чув».

Ж.Леметр

«У його завше меланхолійних віршах, що бринять глибокою тугою, достатно чулося волення відчаю, біль чутливої та ніжної душі, котра несамовито бажає світла, бажає чистоти, шукає бога – та не знаходить; хоче любити людей – та не взмозі».

М.Горький

Завдання і запитання

Повільне читання.

1. Прочитайте вірш «Поетичне мистецтво» П. Верлена. Як ви розумієте принцип музичності поезії?

---

2. Узагальніть засади нового поетичного мистецтва, які утворює Верлен у даному вірші.

---

3. Намалуйте усну ілюстрацію до третьої строфи твору. Які фарби ви б використали в такій ілюстрації?

Артур Рембо (1854—1891)

Артю́р Рембо

Поезія Рембо належить до найпарадоксальніших явищ, літературного життя XIX – XXст. Цього митця часто називають метеором європейської поезії, оскільки його творчість тривала лише 4-5 років. Після неймовірного злету він кинув перо і ніколи не повертався до літературної діяльності. Втім, його блискавичний і творчий шлях був надзвичайно багатим на художні здобутки. У своєму розвитку поет пройшов етапи, які відбивають стадії розвитку європейської лірики межі XIX - XX ст.

Характерні особливості художнього світу А. Рембо

- Дух бунтарства, який може набирати форм соціального протесту;
- Теми духовної свободи, тяжіння до безмежного, чарівного перетворення світу поетом – ясновидцем;
- Ліричний герой – вигнанець – бродяга, якому притаманні почуття внутрішньої неприкаяності та анархічної свободи, а також надзвичайна розкутість і свавільність;
- Насиченість яскравими символами, переплетіння «зовнішнього і внутрішнього планів сюжету»;
- Райдужний, соковитий кольоропис, словотворчі новації.

Думки про письменника

«Рембо. Перебудувавши всю поетику, зумів знайти шлях до найшаленішої краси».

П.Неруда

«Цей реаліст, котрому може, немає рівних, прагне стати ясновидцем. Створений, аби простувати прямо та твердо, він ....змушує себе іти зигзагами, спотикатися, падати. Такий дужий, він використовує всю свою міць, аби послабити себе».

М. Кулон

Запитання і завдання

Аналізуємо прочитане.

1. Як побудована поезія «П'яний корабель». Поясніть її назву?

---

2. Знайдіть в описах морської стихії образи, пов'язані з ідеями хаосу, руйнації, небезпеки, загибелі?

---

3. Які зміни відбуваються в душі ліричного героя?

Узагальнюємо прочитане.

1. Проаналізуйте центральний образ твору. Як ви вважаєте, чому саме «П'яний корабель» Рембо обрав власним само образом?

Філологічний майстер - клас

1. Простежте кольорову гаму та гру світла й тіні в поезії, розкрийте їхні символічні значення?

Поточна перевірна робота. Творчість Стендаля. Роман «Червоне і чорне»

1. Розкрийте значення підзаголовку у структурі роману.

---

2. Подумайте, яка роль епіграфу в розкритті ідейно – художнього задуму автора.

---

3. В якому році пан де Реналь став мером Вер'єру?

---

4. Яке слово пан де Реналь уважав великим, бо «воно вирішує все»?

---

5. Що означало для Жульєна Сореля «пробити дорогу»?

---

6. Хто був кумиром Жульєна Сореля?

---

7. Хто став покровителем Жульєна в Безансоні?

---

8. Що найбільше вразило Жульєна у зовнішності Матільди де Ла-Моль, коли він побачив її вперше?

---

9. Кому з героїв належать такі слова: «У цього Сореля є щось схоже на мого батька, коли він так чудово розігрує роль Наполеона на балу»?

---

10. Яка риса вдачі була головною в характері Жульєна Сореля?

---

11. Хто змушував Жульєна подати апеляцію?

---

12. До якого з друзів Жульєна прийшла Матільда де Ла-Моль, щоб попрощатися з тілом свого коханого?

Поточна перевірна робота. Творчість Л. Толстого. Роман «Анна Кареніна»

1. _____ Продовжувачем традицій яких письменників - реалістів є Л.Толстой?

---

2. У чому полягає психологізм романів Л. Толстого?

---

3. Яка роль епіграфу в розкритті проблематики роману?

---

4. Визначте особливості композиції роману?

---

5. _____ Хто допоміг вирішити проблеми в родині Облонських?

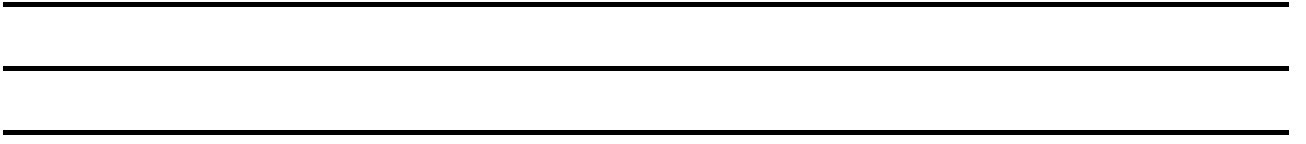
6. З якою метою приїхав до Москви Констянтин Левін?

---

7. _____ Де вперше зустрілися Анна Кареніна й Олексій Вронський ?

8. Життя яких родин є центром сюжету роману «Анна Кареніна»?

---

9. Чому Кіті Щербацьку батьки повезли за кордон?

---

10. Що вам відомо про Олексія Кареніна?

---

11. Якою є головна думка роману?

---

12. Хто з героїв роману є виразником ідеалів автора?

Поточна перевірна робота. Творчість П. Верлена, А. Рембо

1. Дайте визначення символізму як літературному напрямку.

---

2. Які основні принципи символізму?

---

3. Назвіть найголовніші збірки П.Верлена.

---

4. Який вірш є програмовим у творчості П.Верлена?

---

5. У чому полягає «живописність» поезії П.Верлена?

---

6. Яким є ліричний герой поезії П.Верлена?

---

7. Як у поезії П. Верлена пов'язані стани природи і людської душі?

---

8. Дайте тлумачення поняття «сугестія».

---

9. У чому А. Рембо вбачав призначення поета?

---

10. Які мотиви переважають у ліриці А. Рембо?

---

11. Визначте головну тему поезії А. Рембо «П'яний корабель».

---

12. Подумайте, яке значення має символ у поезії П. Верлена й А. Рембо.

Список використаної літератури

1. Жанрові різновиди роману в зарубіжній літературі XIX – XX століття. – К., 1985р.
2. Історія зарубіжної літератури XIX століття. Під редакцією Я. Засурського, С. Тураєва, - М., 1982р.
3. Пронкевич О.В. Зарубіжна література: підручник для 10 класу середньої школи. – 3-тє видання. – К.: пед Преса, 2002.
4. Пронкевич О.В. Зарубіжна література: Хрестоматія для 10 класу. – 2-ге видання. – К.: пед. Преса, 20002р.
5. Волощук Є.В. Світова література хрестоматія – посібник для 10 класу, 2011р.

Презентація досвіду роботи викладача світової літератури

ДНЗ «Іркліївський професійний аграрний ліцей»

Презентація досвіду роботи викладача світової літератури

Тіщенко Ольги Іванівни
(викладач вищої категорії)

ПРОБЛЕМА, НАД ЯКОЮ ПРАЦЮЄ ВИКЛАДАЧ:

Активізація розумової діяльності
учнів на уроках світової літератури.

ПРОФЕСІЙНЕ КРЕДО УЧИТЕЛЯ

- «Всіма можливими засобами гартувати гаряче прагнення дітей до навчання».

- (Ян Амос Коменський)

ЗАПОВІДІ УЧИТЕЛЯ

- Закохайся в свою роботу – і тоді ніщо не заважатиме тобі плідно працювати.
- Вір у здібності кожного учня.
- Будь компетентним – і будеш упевненим.
- Прагни вдосконалення – і зможеш виховати особистість.
- Вір, що кожного учня можна навчити, тільки для цього потрібен час.
- Перетвори процес навчання на радість.
- Будь для учня не взірцем, а суперником, тоді він зможе перевершити тебе.

Методика роботи учителя

Форми проведення уроків

Урок світової літератури

Позаурочна діяльність учителя

FokinaLida75@mail.ru

Ігрові та творчі завдання з світової літератури

Упізнай твір за його уривком!

(Перевірка читання влітку програмних творів)

За правильну відповідь команда отримує 3 бали.

1. «В обмін на діамант я віддав їй вексель і, вклонившись, вийшов. Діамант я оцінив не менш як у тисячу двісті франків. На подвір'ї я побачив цілий натовп челяді – одні чистили собі лівреї, другі – ваксували чоботи, треті – мили розкішні карети. «Ось, що приводить цих людей до мене,» - подумав я...»

(О. де Бальзак «Гонсек»)

2. «Увесь день вона жила надією на те, що вночі вона побачить його. Але тепер, коли настала ця мить, вона відчула жах від того, що вона побачить. Як саме він був знівечений? Що залишилося від нього?.. Коли вона побачила неясну масу в кутку і прийняла його підняти під ковдрою коліна за його плечі, вона уявила собі якесь жахливе тіло і злякано зупинилась. Але непереборна сила вабила її вперед...

Вона підійшла до нього і швидким, гнучким, молодим рухом стала навколішки.

Він посміхнувся і простягнув до неї руку».

(Л. Толстой «Война і мир»)

3. «Як тільки дзенькнув жерстяний звук дзвіночка, йому раптом немов здалося, що в кімнаті поворухнулися. Кілька секунд він навіть серйозно прислухався. Незнайомець дзенькнув ще раз, ще почекав і раптом нетерпляче, щосили став смикати ручку дверей... Спочатку він хотів притримати засов рукою, але той міг здогадатися. Голово йому знову немов починала паморочитися».

(Ф. Достоевський «Злочин і кара»)

4. «Я піду звідси, так, моя люба. Але якщо я тебе покину, не оберігатиму тебе, не буду весь час між тобою і твоїм чоловіком, ти йому скажеш усе, ти себе знапастиш. Подумай, він ганебно вижене тебе з дому, всі у

Вар'єрі, всі в Безансоні базікатимуть про цей скандал. Тебе звинуватять у всіх гріхах; після такої ганьби ніколи вже тобі не піднятися...».

(Стендаль «Червоне і чорне»)

5. «- Сьома година давно!

- Давно! Боже мій!

Він кинувся до дверей, прислухався, схопив капелюха і почав сходити вниз тринадцять східців, обережно, нечутно, мов кішка. Потрібно зробити найважливіше – украсти з кухні сокиру. Про те, що справу треба зробити сокирою, вирішено ним було вже давно».

(Ф. Достоевський «Злочин і кара»)

6. «Графиня подивилася на мене, і я зрозумів її погляд: вона стала моєю рабою. Був час, юначе, коли я іноді мав дурість не опротестовувати векселів. Тисяча сімсот шістдесят третього року в Пондішері я пожалів одну жінку, і вона обвела мене круг пальця. Так мені було й треба, навіщо я їй повірив?».

(О. де Бальзак «Гонсек»)

7. «Він ніколи не зазнавав – і йому не судилося ніколи зазнати – того моторошного жаху перед дзеркалами, жаху, що так рано дався знаки юному парижанинові, коли він раптом втрачає свою чудову вроду...

Він мав чим втішатися, бо прегарна його врода..., здавалося, повік лишиться при ньому».

(Оскард Вайльд «Портрет Доріана Грея»)

8. «І ти був завжди такий милий, ласкавий до мене. Але весь наш дім був тільки великий ляльковий дім. Я була тут твоєю лялькою, донькою. А діти були вже моїми ляльками. Мені подобалося, що ти грався, бавився зі мною, як їм подобалося, що я граюсь і бавлюсь з ними. У цьому, власне, і було наше подружнє життя».

(Генріх Ібсен «Ляльковий дім»)

9. « - Соню! Соню! – обізвався знову перший голос. – Ну, як можна спати! Та ти подивись, як чарівно! Ах, як чарівно! Та прокинься ж, Соню! – сказала вона майже зі сльозами в голосі. – Таж отакої чарівної ночі ніколи, ніколи не було».

(Л. Толстой «Война і мир»)

10. «Він стояв на порозі майже голий, висхлий, худий, мов скелет. Його здушений крик приголомшив графиню, і вона зацепеніла від жаху. Цей виснажений, блідий чоловік здався їй вихідцем із могили.

«Ви все моє життя отруїли горем, а тепер і померти не даєте спокійно, ви хочете занапастити душу мого сина, зробити з нього людину зіпсуту!» - крикнув він слабким, хриплим голосом».

(О. де Бальзак «Гонсек»)

11. «Тепер я знаю, чим вам допекти! Як же я раніше не здогадалася?! Вам уже не відібрати моїх знань! Ви самі казали, що слух у мене тонший від вашого. Крім того, на відміну від вас, я вмю бути люб'язною... Я дам оголошення в газети, що ваша герцогиня – просто квіткарка, яку ви навчили, і що за півроку я беруся зробити те саме з будь-якої базарної торговки!»

(Бернард Шоу «Пігмаліон»)

12. «Ми вийдемо через вікно... Ви всі підете до мене – я підберу належний одяг і для тварин, і для предметів... Хлібе, тримай клітку для Синього птаха... Клітку понесеш ти... Швидше, Швидше, не можна гаяти ані хвилини...»

(Моріс Метерлінк «Синій птах»)

13. «Залишившись сама з Фуке, Матильда захотіла власними руками поховати коханого. Фуке мало не збоживолів з горя.

Матильда подбала про те, щоб цей дикий грот був оздоблений мармуровою скульптурою, замовленою за величезні гроші в Італії».

(Стендаль «Червоне і чорне»)

Конкурс розумники та розумниці
(Узагальнення знань у кінці першого семестру)

Твір та його автор

За правильну повну відповідь команда отримує 2 бали, неповну – 1 бал.

1. Робота над яким твором розпочалася із щоденникового запису про те, що автор хоче провести своїх героїв «через історичні події 1805, 1807, 1812 і 1856 років»? (*Л. Толстой «Війна і мир»; 1805 – 1820 рр.*)

2. Мрії батьків про юридичну кар'єру сина не справилися. Батьки погодилися дати йому для випробування два роки, протягом яких він мав засвідчити своє літературне обдарування і стати відомим письменником. Про якого письменника йдеться? (*О. де Бальзака*)

3. «Ви... побачите війну не у правильному, гарному, блискучому строю з музикою і барабанним боєм, із знаменами і гарцюючими генералами, а побачите війну в справжньому її вигляді – у крові, стражданнях і смерті», - так представляв свою книгу читачам відомий письменник. Назвіть книгу і її автора. (*Л. Толстой «Війна і мир»*)

4. Справжнє ім'я письменника Анрі Марі Бель. Назвіть його літературне ім'я. (*Стендаль*)

5. «Палата №6», «Іонич», «Душечка». Назвіть автора цих творів. (*А. Чехов*)

6. Це грандіозний твір, не знаний у світовій літературі. Його назва пов'язана з видатним твором Данте. Назвіть цей твір. (*О. де Бальзак «Людська комедія»*)

7. Цей письменник був учасником наполеонівських воєн, спостерігав за пожежею в Москві у 1812 році. Хемінгуей зазначав: «Він бачив війну, і Наполеон навчив його писати. Він учив тоді усіх, але більше ніхто не навчився». Назвіть цього письменника. (*Стендаль*)

8. Назвіть автора романів: «Ідіот», «Гравець», «Підліток» (*Ф. Достоевський*)

9. «Читав історію 12 року. Тільки ледар або ж ні на що не здатна

людина може казати, що не знайшла заняття. Створити істинну, правдиву історію Європи сучасного століття. Ось мета на все життя». Кому належить цей щоденниковий запис? У якому творі автор прагнув «створити істинну, правдиву історію Європи»? (*Л. Толстой «Війна і мир»*)

10. Цей письменник назвав себе «водолазо літератури», якому доводиться пірнути в глибини людських душ, щоб відшукати в них не перли, а гріхи й вади. Він прагнув бути «істориком своєї доби, психологом і фізіологом, живописцем і лікарем, суддею і поетом того потворного організму, що зветься Парижем, Францією, Всесвітом». Назвіть письменника. (*О. де Бальзак*)

11. Свій шлях у літературі він почав з гумористичних журналів. Половину першої збірки творів цього письменника склали пародії, які він підписував літературним іменем: «Людина без селезінки», «Брат мого брата» та ін. (всього відомо близько 50 псевдонімів). Назвіть цього письменника. (*А. Чехов*)

12. Йому довелося пережити кілька жахливих хвилин очікування смерті. Він не мав жодного сумніву, що його буде страчено. Та смертну кару замінили на чотири роки каторжних робіт в Омській фортеці з подальшим відбуванням довічної служби рядовим. Назвіть цього письменника. (*Ф. Достоевський*)

13. Він викликав захоплення не лише незвичайним письменницьким даром, але і мудрістю, просвітницькою діяльністю: створював школи, вчителював, видавав підручники. Хто він? (*Л. Толстой*)

14. «... я склав у собі символ віри... Цей символ дуже простий, ось він: вірити, що нема нічого прекраснішого, глибшого, симпатичнішого, розумнішого, мужнішого, довершенішого від Христа... якби хтось мені довів, що Христос поза істиною... то мені краще хотілося б лишитися з Христом, ніж з істиною». Якому письменнику належить цей щоденниковий запис? (*Ф. Достоевський*)

Гра «Літературний дев'ятий вал»
(Узагальнення знань у кінці навчального року)

У грі беруть участь три команди (по 9 – 10 осіб). Запитання кожного валу по черзі задають командам. Команда може заробити максимальну кількість балів (9), якщо відповідь дасть на перше запитання валу, з кожним наступним запитанням кількість балів зменшується (6 – 3). Перемагає команда, що набере більшу кількість балів.

Упізнай письменника з трьох спроб!

I вал

1. «Уся його письменницька сила у надзвичайно живому почутті безмежної широти всесвіту,» - писав К. Чуковський.

2. Він змінив безліч професій, перш ніж стати поетом: був теслею, учителем, розсильним, журналістом, санітаром, мандрівником (пройшов пішки через 17 штатів).

3. Його вірші нагадують проповідь, промову оратора. Вірш не має ані ритму, ані рими, до яких усі звикли. Це вільний вірш, написаний верлібром.

(Волт Вітмен)

II вал

1. Його твори сповнені гіркою душевного щему за те, що люди живуть без певної мети, без мрії, без кохання.

2. На дверях його будинку висіла табличка, на якій перед його прізвищем стояло слово доктор, тому що він лікував не лише хвороби, а передусім людські душі й серця.

3. Його літературний дебют – гумористичні оповідання і пародії, що їх він підписував численними псевдонімами. Він не залишив якогось монументального твору, працюючи у жанрі малої прози та драматургії. Саме його оповідання, повісті, п'єси прославили митця.

(Антон Чехов)

III вал

1. Його називають учителем П. Верлен, А. Рембо, Рільке, В. Брюсов... Його вважають одним із зачинателів символізму.

2. Худорлявий і негарний, він, як міфічний герой, вийшов на двобій з цілим світом, з Богом і Сатаною, із визнаними авторитетами та пересічними людьми.

3. Він сприймав поезію як інструмент вирощування квітів (тобто Прекрасного) із зла, своєю поезією він переконував, що й «перебуваючи у пеклі, можна марити про білосніжні вершини».

(Шарль Бодлер)

IV вал

1. Він називав себе «проклятим поетом». В одному із сонетів своєї першої збірки він писав: «...моя душа народилася для жахливих катастроф».

2. «Найперше – музика у слові!» - під таким гаслом проходила еволюція поета, котрий утвердив імпресіонізм і водночас був майстром символізму, хоча сам і не визнавав цього.

3. У 1891 році він був обраний «королем поетів». У його віршах органічно поєднується природа з людськими переживаннями. Багато своїх віршів він присвятив осені. Ці поезії – водночас і осінні пейзажі, і пейзажі душі.

(Поль Верлен)

V вал

1. Сучасники не визнавали його за життя, окрім небагатьох класиків (О. де Бальзак, В. Гюго), але наступні покоління належно оцінили талант письменника, його вміння точно і достовірно зображувати життя людської душі.

2. Він був учасником наполеонівських походів по Європі 1806 – 1814 років. Цей незвичайний солдат, пересуваючись разом з військами, робив у своїх щоденниках нотатки про природу краси, про живопис, музику, літературу.

3. Його справжнє ім'я Анрі Марі Бейль.

(Стендаль)

VI вал

1. Він вважав себе «сином Сонця», пророком, вільним від моралі натовпу. Серед учасників він набув слави «скандаліста». Один із них писав про поета: «Все, що ми знаємо про його життя, викликає відразу дотого, що ми могли б ще дізнатися».

2. Він почав писати вірші, коли йому виповнилося 15 років, в 16 – 17 створив найкращі свої шедеври, а після того, як йому виповнилося 20, більше не написав жодного поетичного рядка. Деякі сучасні дослідники вважають, що поет підійшов у своїх експериментах зі словом до крайньої межі і, зазирнувши за неї, побачив лише порожнечу. Він намагався писати, але вже не міг віднайти сенс поетичної творчості.

3. Поет прагнув вивільнити почуття особистості, покликати до життя її «іншу» суть і показати творення нової духовної реальності. Його «П'яний корабель» сприймається як гімн творчій уяві, що відкриває небачені глибини людського духу.

(Артур Рембо)

VII вал

1. За словами історика Е. Тарле, він «відкрив у людській душі такі провалля і безодні, які для Шекспіра і Толстого залишилися закритими».

2. Через усі його твори проходить тема «маленької людини»: трагедії пересічної особистості, що внаслідок соціального і психологічного гноблення надто принижена і ображена в житті.

3. Він пережив страшні хвилини на Семенівському плацу в очікуванні смертної кари. А потім героїчно витримав 4 роки заслання в Омську, 6 років солдатчини в Семипалатинську.

(Федір Достоевський)

VIII вал

1. Таємниця народження вплинула на подальшу долю майбутнього поета. У 14 років він утратив дворянські привілеї, прізвище, до якого звик, і все подальше життя змушений був докладати зусиль, щоб повернути їх.

2. 12 років він віддав ненависній армійській службі, але заповітної мрії (повернути втрачене дворянство) так і не досягнув.

3. Його вважають одним із найяскравіших представників «чистого мистецтва» в російській поезії XIX століття. Ф. Достоевський був упевнений, що нащадки поставлять поетові пам'ятник «за його чудові вірші загалом і за «пурпур розы» зокрема, бо вони збуджуватимуть у їхніх душах естетичне захоплення і почуття краси».

(Афанасій Фет)

IX вал

1. Письменник порушує пекучі питання, що потребують вирішення лише на самоті зі своєю совістю, перед лицем Бога.

2. Характерною ознакою його творчого методу є заглибленість у світ людської душі. Він зображує «діалектику душі» - внутрішній світ героїв, розкриття прихованих конфліктів особистості, психологічну обумовленість вчинків персонажів.

3. Більшу частину свого життя він прожив у Ясній Полянці, де і були ним створені шедеври, що назавжди увійшли до скарбниці світової літератури.

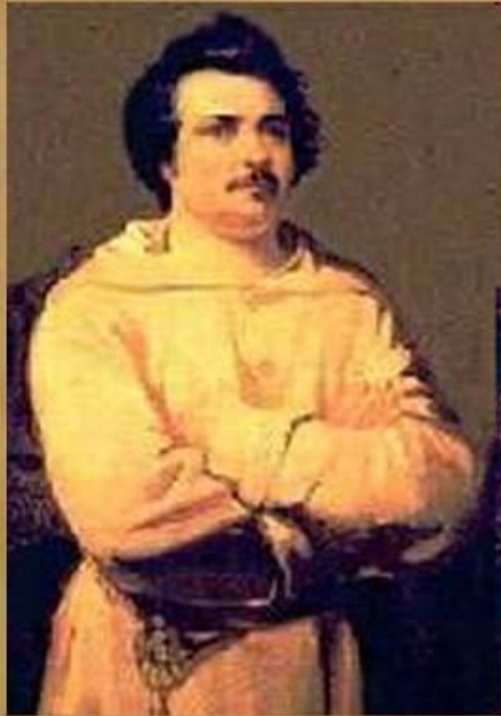
(Лев Толстой)

Презентація: «Оноре де Бальзак»

A lit candle and an open book on a dark background. The candle is on the right, and the book is in the foreground, slightly out of focus. The text is overlaid on the image.

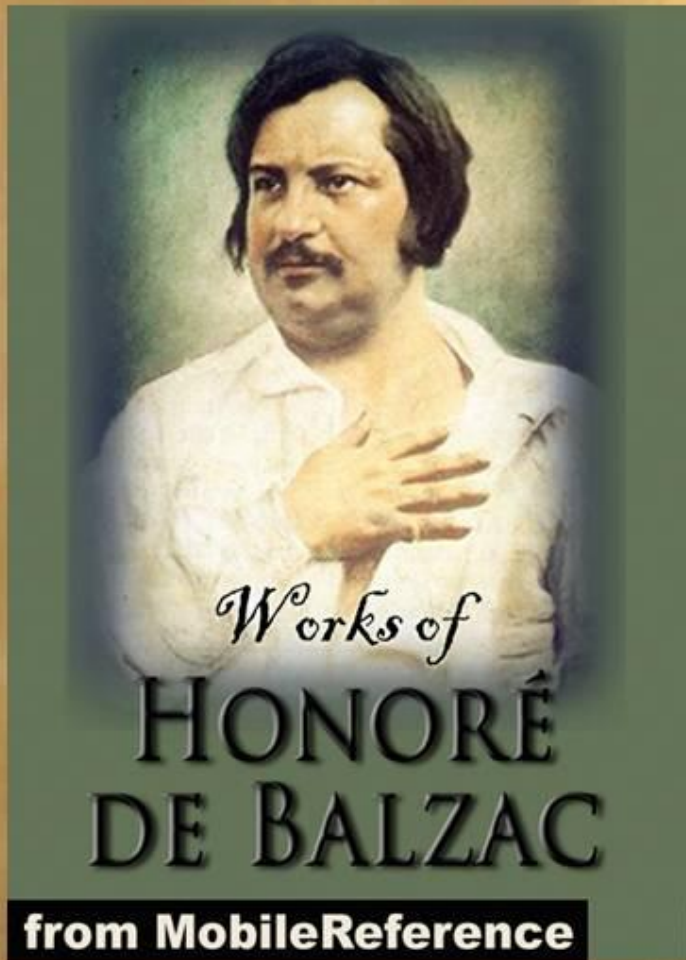
*Оноре де
Бальзак*

(20 травня 1799 – 18 серпня 1850)

При народженні:
Honoré de Balzac
Дата народження: 20
травня 1799
Місце народження: Тур,
Франція
Дата смерті: 18 серпня
1850
Місце смерті: Париж,
Франція
Національність: Француз
Громадянство: Франція
Мова творів: французька
Рід діяльності: письменник
Роки активності:
1829—1850
Напрямок: критичний
реалізм
Magnum opus: Євгенія
Гранде

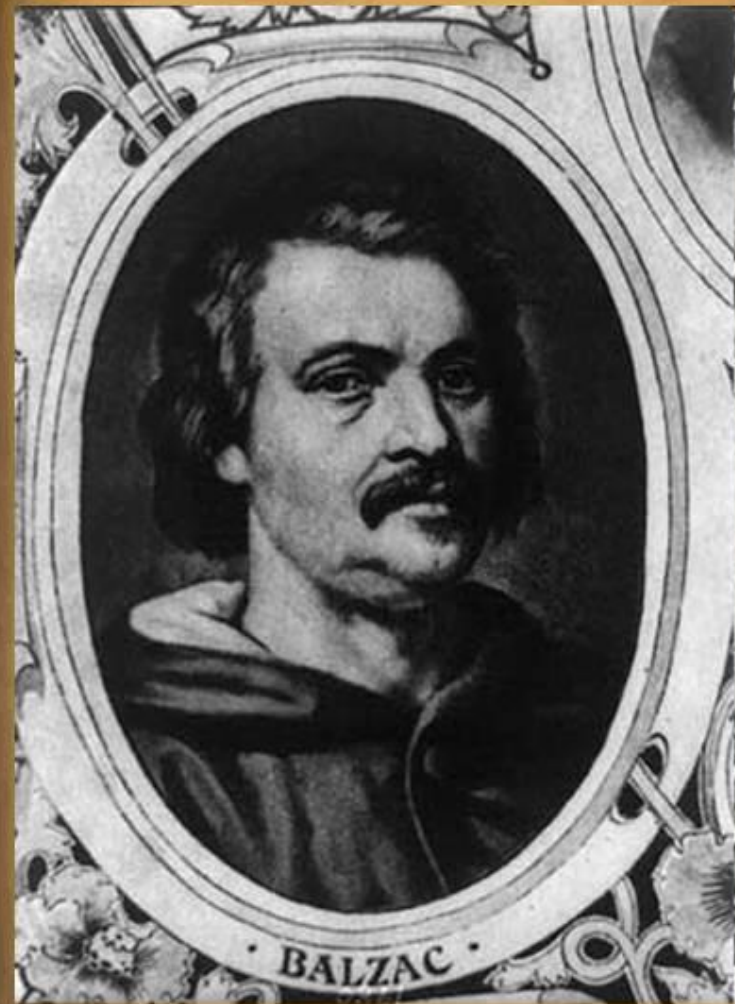
Оноре де Бальзак
(1799-1850)

французький письменник. Його романи - серія яскравих картин французького суспільства в епоху Реставрації, його вад і чеснот.

"Що ж таке життя, як не машина, яку приводять у рух гроші?" "Гобсек" - сцени з приватного життя лихваря, гротескний портрет діяча грошей із грошей.

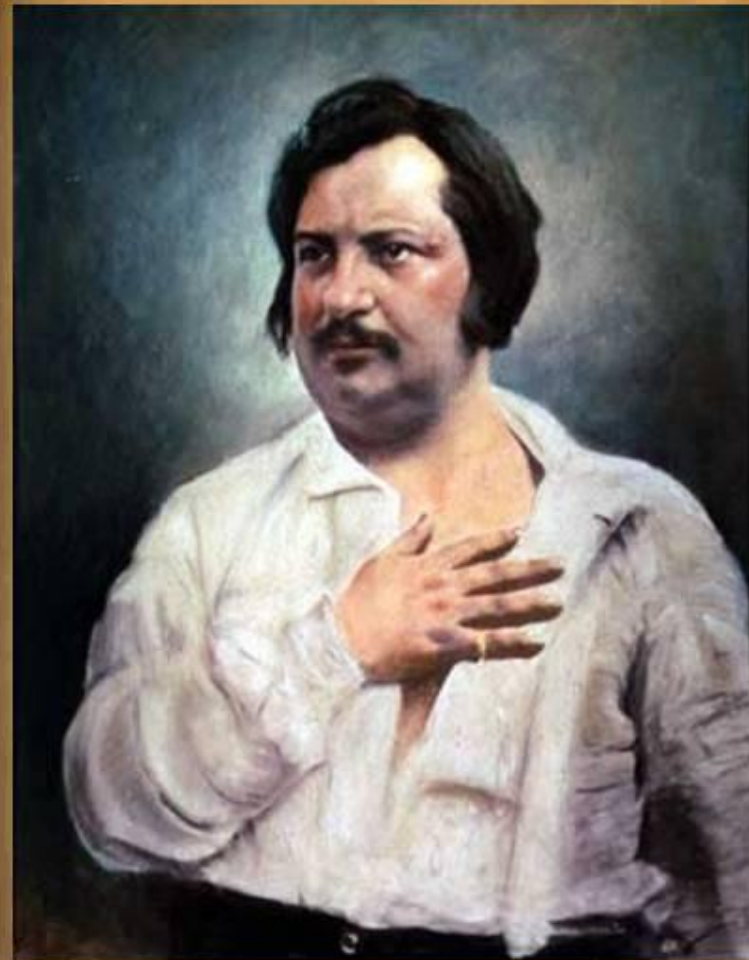
Бути похованим двічі і все одно залишитися живим ... Народитися в притулку для підкидьків, померти в богадільні для людей похилого віку, а в проміжку між цим допомагати Наполеону підкорити Європу та Єгипет - що за доля! Доля полковника Шабера.

У Бальзака було важке дитинство. Мати була до нього абсолютно байдужа. Вона влаштувала його в інтернат, а сама незабаром народила другу дитину, якій і віддавала всю свою любов. Після закінчення навчання в Сорбонні Бальзак три роки пропрацював судовим клерком. Потім в один прекрасний день в 1819 році він зачинився на горищі з твердим наміром стати відомим письменником. Минуло ще, однак, десять років, перш ніж він став дійсно широко відомий.

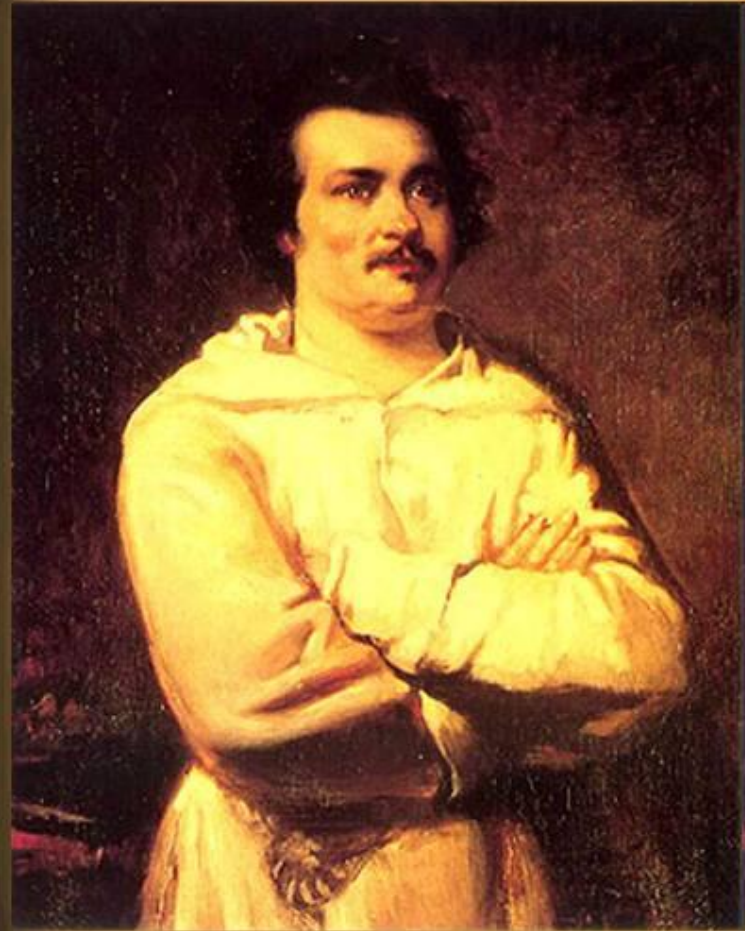

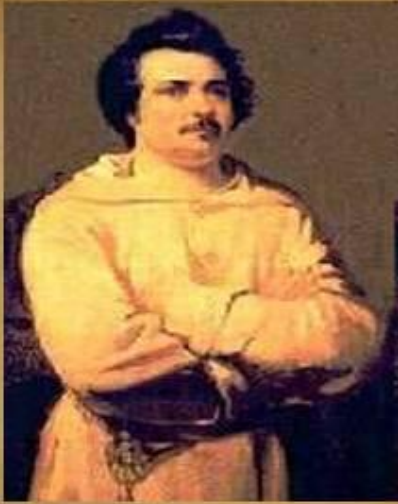
Деякий час він був найманим письменником, потім вирішив зайнятися бізнесом і відкрив видавничий концерн, який, щоправда, проіснував недовго. Потім він спробував зайнятися торгівлею сріблом, яке видобувалося на шахтах острова Сардинія, через що він мало не опинився у борговій в'язниці. Але до кінця свого життя він так і не навчився раціонально поводитися із грішми.

У перервах між написанням творів Бальзак впадав в інші крайнощі: він або багато їв, або бурхливо проводив час з черговою коханкою. Його репутація романіста, який добре "розуміє" жінок, швидко зростала, і так само швидко зростала кількість його шанувальниць. Бальзака важко було б назвати красенем. Він був дуже повним чоловіком невисокого зросту. Навіть чудово зшитий одяг сидів на ньому погано.

Острижен по последней моде.
Как денди лондонский одет.
И наконец увидел свет.
Он по-французски совершенно
Мог изъясняться и писал;
Легко мазурку танцевал
И кланялся непринужденно.
«Чего ж вам больше? Свет решил,
Что он умен и очень мил.

А. С. Пушкин

Йому, однак, було достатньо
тільки почати говорити, і будь-
який його співрозмовник негайно
відчував всю його чарівність: мова
письменника була живою, дуже
красивою і надзвичайно дотепною.
Бальзак був тонким знавцем і
цінителем антикварних речей.
Кажуть, що перед смертю,
прикутий до ліжка, він крикнув:
"Пошліть за Біанчоном!" Це було
прізвище лікаря, одного з
створених ним же персонажів з
"Людської комедії". До кінця свого
життя Бальзак у всьому
відрізнявся від інших з усіх
великих письменників, які
померли від напоїв, він став,
мабуть, єдиним, для кого
фатальним виявився не алкоголь,
а кава.

Бальза́к і Україна

У 1832 р. письменник отримав листа, що надійшов з Одеси за підписом «Іноземка» з приводу його роману «Тридцятирічна жінка». Авторкою послання була багата польська поміщиця Евеліна Ганська, власниця маєтку поблизу Бердичева. Письменник почав листування з жінкою, а згодом зустрівся з нею у Швейцарії. Ганська була вродливою вельможною жінкою. Між письменником і нею зав'язались дружні стосунки, які невдовзі переросли в справжнє кохання. Вони не могли одружитись, адже Евеліна мала чоловіка. Венцеслав Ганський помер у 1841 р., але закоханим через різні обставини довелось чекати на вінчання ще дев'ять років. Вони зустрічались у різних містах і країнах Європи: у Швейцарії, Відні, Дрездені, Санкт-Петербурзі, а зрештою одружились у Бердичеві. Бальза́к двічі відвідував Україну: у вересні 1847-січні 1848 р. і протягом останніх місяців 1849-го до квітня 1850 року. Окрім Верхівні, маєтку Ганської, він кілька разів був у Бердичеві. Україна вразила його своїми полями і родючою землею.

«Моя дорога, моя кохана дружино... Я бачив тебе, говорив із тобою, наші тіла уклали такий же союз, як і наші душі...»;

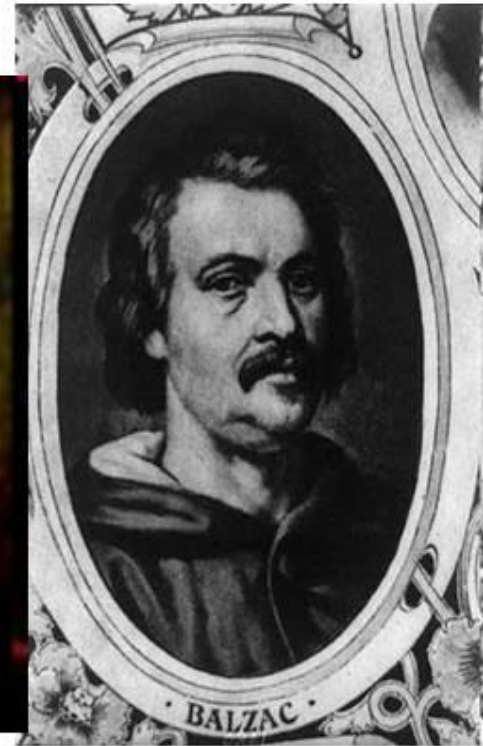
«Скоро буде шістнадцять років, як я кохаю шляхетну й добродійну жінку... Особа ця є російською підданою і повна її відданість не підлягає сумніву. Звісно, її високі риси належно поціновані, бо вам усе в Росії відомо... Вона не хоче вийти заміж за іноземця без згоди повелителя, вона удостоїла мене права просити про цю згоду» (із листа до міністра С.Уварова).

У 1850 році одружився з Євеліною Ганською. Вінчання відбулося 2 березня 1850 року в костьолі Святої Варвари міста Бердичева. На вінчанні були присутні дочка Євеліни — Анна, Густав Олізар та граф Жорж Мнішек. Вінчав Житомирський прелат Віктор Ожаровський та канонік Йосип Білобоцький.

Галерея портретів

*Складаючи опис людських вад і чеснот,
Занотовуючи найцікавіші вияви пристрастей,
зображуючи характери, вибираючи найголовніші в
житті суспільства події, створюючи типи за
допомогою об'єднання рис окремих однорідних
характерів, я, може, й зумію написати історію, що
залишилася поза увагою безлічі вчених, історію
звичай.*

О. де Бальзак

Разом з Ганською Бальзақ відвідав Київ і так описав його красу і велич у листі до Лори де Сюрвіль: «... Ось я і побачив цей Північний Рим, це татарське місто з трьомастами церквами, з багатствами Лаври і Святої Софії українських степів. Добре поглянути на це ще разок...». «... Це пустеля, царство хлібів, це мовчазні прерії Купера, — захоплено зазначав він. — Штут починається український чернозем, шар чорного і тучного ґрунту завтовшки футів п'ятдесяти, а іноді навіть і більше. Його ніколи не угниють...»

Ю. Гершкович. Ілюстрація до повісті «Гобсек»

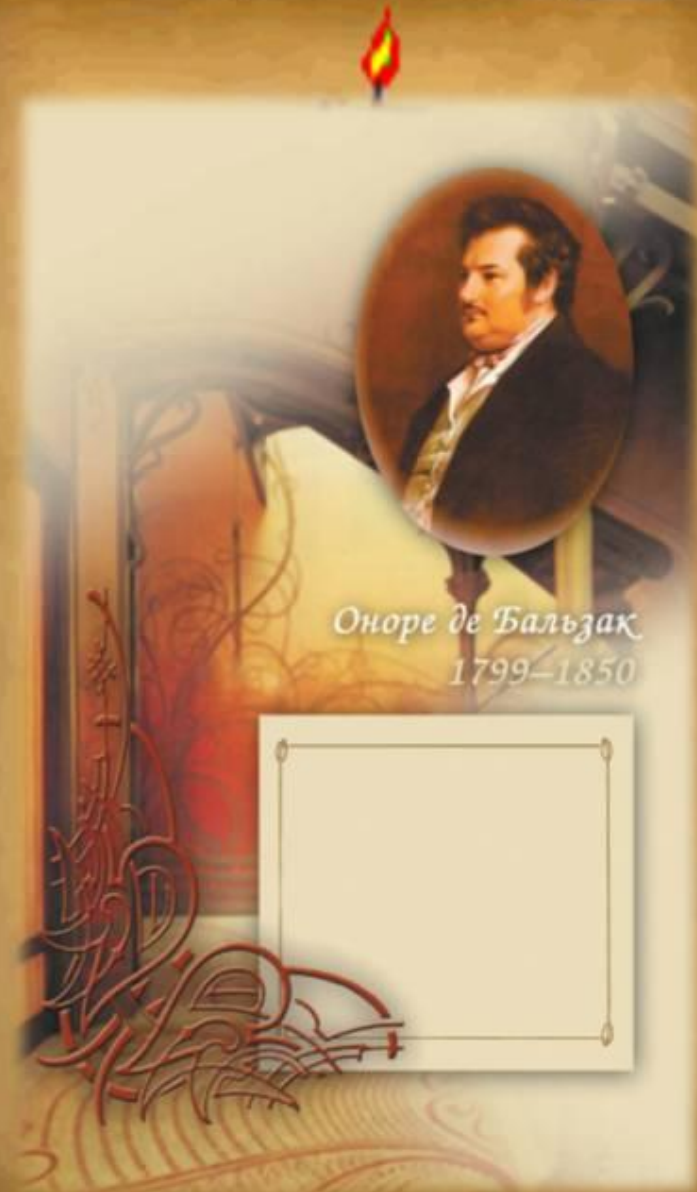
Ім'я центрального персонажу цього твору - лихваря Гобсека - стало прозивним. Проте саме в його образі О. Бальзак не лише змалював типового лихваря, а яскраво відтворив особливий психологічний тип людини, що живе лише однією пристрастю - користолюбством у чистому вигляді. Гроші – ось єдина мета, єдина любов і покликання Гобсека. життєва філософія Гобсека: "Що може задовольнити наше "я", наше марнославство? Золото! Потоки золота. Щоб задовольнити наші примхи потрібен час, потрібні матеріальні можливості і зусилля. У золоті все це є у зародку, і воно насправді дає все".

"Чи є у цієї людини Бог?" - запитує Дервіль. Так, є: це Мамона, інакше кажучи гроші. Служінню цьому ідолові подаровано життя Гобсека.

Складаючи опис людських вад і чеснот, занотовуючи найцікавіші вияви пристрастей, зображуючи характери, вибираючи найголовніші в житті суспільства події, створюючи типи за допомогою об'єднання рис окремих однорідних характерів, я, може, й зумію Написати історію, що залишилася поза увагою безлічі вчених, історію звичаїв.

О.де Бальзак

*«Господин де Бальзак был одним из первых среди великих, одним из лучших среди избранных... Все его произведения составляют одну книгу, полную жизни, яркую, глубокую, где движется и действует вся наша современная цивилизация, воплощенная в образах вполне реальных...»
В. Гюго*

Презентація: «Михайло Булгаков»

МИХАЙЛО БУЛГАКОВ

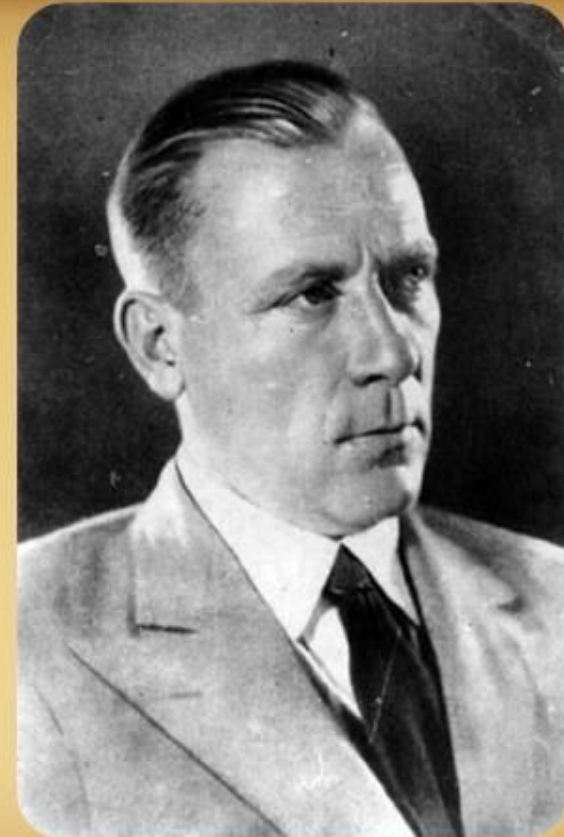
**Дата народження: 15 (3)
травня 1891**

**Місце народження: СРСР,
Київ**

**Дата смерті: 10 березня
1940 (49 років)**

**Місце смерті: СРСР,
Москва**

Рід діяльності: прозаїк

БАТЬКИ ПИСЬМЕННИКА

Опанас Іванович

Варвара Михайлівна

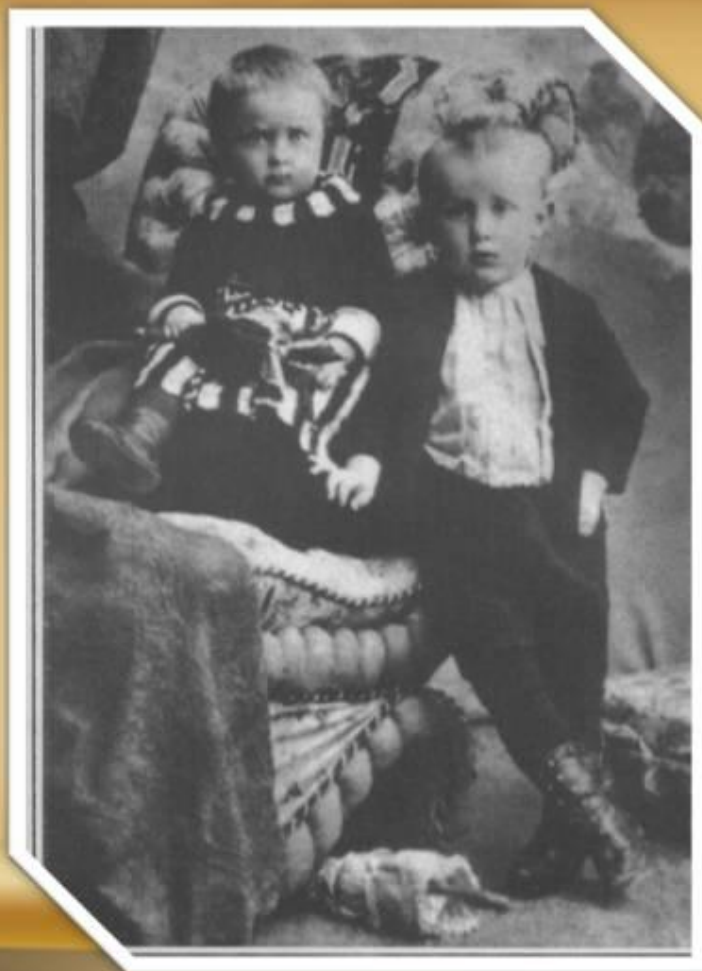

БУДИНОК В КИЄВІ, ДЕ НАРОДИВСЯ БУЛГАКОВ

ДИТИНСТВО

Буча – улюблене місце відпочинку

БУЛГАКОВ – СТУДЕНТ ОЛЕКСАНДРІВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ

ДРУЖИНИ ПИСЬМЕННИКА

**Тетяна
Лаппа**

**Любов
Бєлозерська**

**Олена
Шиловська**

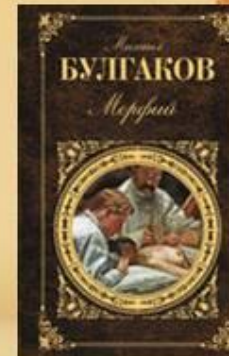
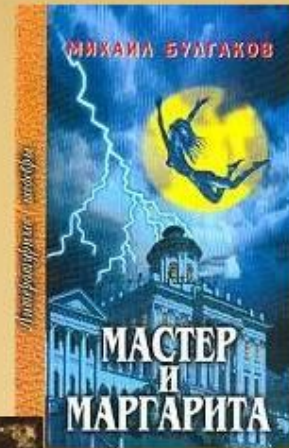

Твори М. Булгакова

- “Оповідання молодого лікаря”
- “Записки на манжетах”
- “Ханський вогонь”
- “Червона корона”
- “Дияволіада”
- “Біла гвардія”
- “Дні Турбіних”
- “Майстер і Маргарита”
- “Зойчина квартира”

Пам'ятник М. Булгакову

Презентація: «Гійом
Аполлінер»

Гійом Аполлінер

Дата народження 26.08 – 1880

Дата смерті 09.11 – 1918

Справжнє ім'я поета - Вільгельм Аполінарій Костровицький

- Народився він у Римі в 1880 році. Мати, Ангеліка Костровицька, була дочкою польського емігранта Михайла – Аполлінарія - Костровицького, колишнього штабс – капітана російської армії, який емігрував до Італії після поразки польського повстання 1863 року.
- Батьком майбутнього поета був італійський офіцер Франческо д' Аспермон.

До 9 років Г.Аполлінер жив в Італії, наступні десять переважно в Монако, Ніцці, Каннах. У 1899 р. Костровицькі поселилися в Парижі. Правове становище поета довго було невизначеним. У реєстраційних книгах він записувався то як “італієць”, то як “росіянин”, то як “поляк”. Французьке громадянство отримав лише в 1916 році.

У Парижі письменнику жилося важко, він перебивався випадковими заробітками, нарешті влаштувався вчителем у заможну родину і виїхав з нею за кордон. Нові враження сприяли виявленню художнього таланту Г. Аполлінера – цим псевдонімом з 1902 р. він став підписувати свої поезії.

Художник Анрі Руссо.
Гійом Аполлінер і його
муза.

“Хвора осінь”, “Рейнська осінь”, “Дзвони”,
“Циганка” – ранні твори поета, які засвідчили
неабиякі поетичні здібності.

Його вірші вражає життєвість і людяність
відтворених ситуацій і почуттів. Емоційно і
схвильовано пише про звичайних людей з
їхніми буденними радощами, драмами.

Орфей, винахідник
музики й віршування,
своїм співом
приборкував звірів,
зворушував богів і скоряв
стихії
(за міфом)

Перша збірка віршів “Бестіарій”
(“Звіринець”) була видана лише в
1911 р. мізерним тиражем – 120
примірників. Підзаголовок збірки
“Кортеж Орфея”, тобто почет диких
звірів, що покійно йшли за співцем.

Захоплення кубізмом

У 900 роки письменник захоплюється живописом, особливо кубізмом, який спонукає його шукати нових форм в поезії

Кубісти намагалися у своїх композиційних конструкціях розкласти оманливий видимий світ на геометричні складники

Г.Аполлінер і П.Пікассо

Їхня дружба мала великий вплив на кожного з них. Пікассо у своєму живописі частково відмовляється від зображення навколишньої дійсності, намагаючись втілити “чисту лірику”, авторське самовираження, найтонші відтінки людських почуттів

Г.Аполлінера цікавить “простота ліній”, “загальний малюнок” твору, безпосередність виражальних засобів.

Приваблювала творчість кубістів як своєрідний “орфізм”, “ліризм” спроможній сформуванню нового художнього світу

**Шукає новаторських форм у літературі.
У футуризмі його цікавила можливість
необмежених експериментів у галузі мови,
жанрів, стилю тощо**

Внесок Г.Аполлінера в літературу.

1. Загальне вміння об'єднати розрізнені елементи – фантастику і сатирику, героїку та інтимність;
2. Перетворити вузьку обмежену прозу на складну і неоднозначну лірику, однотемну поезію - на твір, однаково відкритий і трагічному, і комічному, і ліричному

У творчості поета народився
новий “поетичний реалізм”

“У поезії Аполлінера кожний вірш є
самостійною темою серед більш
широких тематичних комплексів, що
в свою чергу, породжують нові теми,
підпорядковані головній, ледве
накресленій”

В.Незвал

У 1917 р. з вуст Г.Аполлінера прозвучав
термін “сюрреалізм”.
Для нього сюрреалізм був засобом
пізнання реальності. Пізнання
глибшого, ніж просте відтворення
життя.

Збірка “Алкоголі” (1913)

Поема “Зона”

Тема – поет і сучасність, інтимне й суспільне в житті людини. Автор переконаний, що джерелом справжньої поезії є життя в його безперервному русі, а поезія повинна дивувати, захоплювати і пізнавати життя за допомогою тільки її властивих засобів

“Міст Мірабо”, присвячений Марі Лорансен

“Лорелея” (1902)

Сюжет пов'язаний з відомою німецькою легендою про Лору, бідну красуню, яку покохав багатий лицар. Підступність його матері розлучила молодих, і Лора вирішила помститися. За допомогою Бога Рейну вона перетворилася на чарівну – русалку, що зваблювала чоловіків своїм дивовижним співом. Наречений Лори, зачарований її піснями, кинувся у річку, щоб дістатися до скелі, де сиділа дівчина, але хвилі накрили його чоло. Рятуючи коханого, Лора теж загинула. А в Німеччині й досі живе легенда про Лорелею

У вірші оспівується кохання, що спливає з життя героя, як води Сени під паризьким мостом Мірабо.

Міст Мірабо – символ вічної історії взаємин, яка повторюється для кожного покоління мешканців Парижа. Не одне освідчення в коханні чула Сена і котила на своїх хвилях ці пізнання у майбуття.

Основний художній прийом, який використовує поет,- психологічний і синтаксичний паралелізм.

Почуття людини порівнюються з природними явищами

Усе минає в цьому світі, та якщо залишається людина, то залишається й очікування нового дня і нових почуттів.

Письменник і війна

З початку Першої світової війни письменник – на фронті. Він пішов на війну добровольцем, служив спочатку в артилерії, потім у піхоті, доки не був поранений у голову осколком снаряда. Поет багато пише, і з кожним новим твором міцнішають його антивоєнні переконання

Збірка “Каліграми. Вірші Миру і Війни”, увійшли твори присвячені пам’яті друга поета, літератора Рене Даліза

“Це – книга воєнного часу містить у собі життя; якщо доля буде більше сприяти моїй поетичній репутації, вона більше, ніж “Алкоголі” , схвилює читачів”

Вірші мають вигляд
“ліричних ідеограм”.
Найвідоміша
“Зарізана голубка і
водограй”

“Зарізана голубка й водограй”

Поет сприймає війну як всесвітній апокаліпсис, що поставив під загрозу життя людства.

Твір побудований за принципом антитези: з одного боку, природне життя – голубка, водограй, люди, а з іншого – кров і насильство.

Образ водограю набуває значення символу скорботи, гіркою жалю з приводу передчасної смерті молодих. Печаль душі не виплакати, як не може скінчитися вода у водограї.

Г.Аполлінер, виснажений після важкого поранення, захворів на іспанку. 9 листопада 1918 р. помер.

